

Päivi Parkkonen & Eija Tiihonen

**YHTEISTYÖ JA VUOROVAIKUTUS
4–5-VUOTIAIDEN LASTEN
YHTEISESSÄ TOIMINNASSA
VARHAISKASVATUKSESSA**

Opinnäytetyö

Sosionomi amk

Sosionomikoulutus

2022

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi (amk)
Tekijä/Tekijät	Päivi Parkkonen & Eija Tiihonen
Työn nimi	Yhteistyö ja vuorovaikutus 4–5-vuotiaiden lasten yhteisessä toiminnassa varhaiskasvatuksessa
Toimeksiantaja	
Vuosi	2022
Sivut	44 sivua, liitteitä 5 sivua
Työn ohjaaja(t)	Maija Vihervirta

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyössä tarkastellaan 4–5-vuotiaiden lasten välistä yhteistyötä, osallisuutta, vuorovaikutusta sekä tunne- ja itsesäätelyä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi tarkastellaan, kuinka nämä osa-alueet näyttäytyvät kahden erilaisen päiväkodin lapsiryhmän työskentelyssä. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, millaista vuorovaikutusta lasten ryhmätilanteissa on sekä miten osallisuus ja yhteistyö näyttäytyvät lasten välisessä toiminnassa. Opinnäytetyössä tarkastellaan, vaikuttavatko lapsiryhmät lasten väliseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön. Tutkimuksen kohteena on päiväkotit ja vuoropäiväkotit. Lasten välisen yhteistyön tutkiminen on tärkeää, sillä varhaiskasvatussuunnitelmassa käsitellään vain vähän lasten välistä yhteistyötä, ja asiasta löytyy hyvin vähän tutkittua tietoa.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutettiin lapsille luettavana satuna, jonka jälkeen lapset saivat yhteisen projektin tehtäväkseen. Lasten toiminnallista osuutta dokumentoitiin videokuvaamalla ja havainnoimalla. Toimintaa vertailtiin kahden eri lapsiryhmän välillä, jotka olivat eri päiväkodeista. Analysointimenetelmänä käytettiin induktiivista sisällön analyysia eli ryhmittelyä teemojen kautta.

Tuloksista kävi ilmi, että päiväkodissa, jossa lapset kohtaavat säännöllisesti toisensa heille tutussa ryhmässä, on turvallisuuden tunnetta ja vuorovaikutusta lisäävä ilmapiiri. Lapset uskaltavat toimia rohkeammin ja ilmaista omia tuntemuksiaan avoimemmin kuin vuoropäiväkodin ryhmässä. Turvallisuuden tunnetta lisää lapsiryhmälle tutun varhaiskasvattajan läsnäolo. Vuoropäiväkodissa, jossa ryhmän lapset näkevät toisiaan harvoin, on tässä tutkimuksessa havaittavissa varautuneisuutta, yksilösuorittamista ja vähäistä vuorovaikutusta lasten välillä.

Tutkimuksen kautta saatiin tietoa siitä, millainen merkitys päiväkodin lapsiryhmällä ja varhaiskasvattajilla on lasten väliseen toimintaan ja vuorovaikutukseen. Tulosten perusteella varhaiskasvatuksessa on tärkeää kiinnittää huomiota lasten osallisuuden ja yhteistyötaitojen tukemiseen.

Asiasanat: yhteistyö, varhaiskasvatus, osallisuus, vuorovaikutus, päiväkotit, vuoropäiväkotit, ryhmä, tunne- ja itsesäätely

Degree	Bachelor of Social Services
Author (authors)	Päivi Parkkonen & Eija Tiihonen
Thesis title	Cooperation and interaction in the joint activities of children aged 4–5 in early childhood education and care
Commissioned by	
Time	2022
Pages	44 pages, 5 pages of appendices
Supervisor	Maija Vihervirta

ABSTRACT

This thesis examines cooperation, inclusion, interaction as well as emotional and self-regulation skills among children aged 4–5 in early childhood education and care. The thesis also examines, how these areas appear in the work of two different groups of children in two different daycare centers. The purpose of the thesis is to find out what kind of interaction takes place in children's group situations and how inclusion and cooperation appear in activities between children. The thesis examines whether the child group has an affect on interaction and cooperation among children. Targets of the thesis are a daycare group and a shift daycare group. It is important to examine cooperation between children, as the early childhood education and care plan barely mentions cooperation between children and there is only little research on the matter.

The thesis was carried out using qualitative research methods. A fairy tale and a joint task were the functional part of the thesis. Children's activities were documented by video and observation. The activities were compared between two different groups of children in two different daycares. An inductive content analysis, which means grouping through themes, was used as the method of analysis.

The results indicated that the daycare center; where children regularly meet each other in a familiar group; has an atmosphere that increases the feeling of safety and interaction. Children dare to act in a braver manner and express their own feelings more openly than in a shift daycare group. A familiar early childhood educator also increases the feeling of safety. According to the study, in a shift daycare center where children in a group rarely see each other, there is reservation, individual activity and limited interaction between children.

The thesis provided information about; what kind of significance the child group and early childhood educators have on activities and interaction between children. According to the results, it is important to pay attention to supporting children's inclusion and cooperation skills in early childhood education.

Keywords: cooperation, early childhood education, participation, interaction, daycare, shift daycare, emotional and self-regulation skills

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	VARHAISKASVATUS.....	7
2.1	Päiväkoti.....	7
2.2	Vuoropäiväkoti.....	8
2.3	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.....	8
2.4	Varhaiskasvatussuunnitelma.....	8
3	LAAJA-ALAINEN OSAAMINEN.....	9
3.1	Yhteisöllisyys.....	10
3.2	Yhteistyö.....	12
3.3	Osallisuus.....	12
3.4	Vuorovaikutus.....	14
3.5	Tunne ja itsesäätely.....	15
3.6	Ryhmän merkitys.....	17
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	18
4.1	Aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt.....	18
4.2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite.....	18
4.3	Opinnäytetyön menetelmät.....	19
4.3.1	Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä.....	19
4.3.2	Havainnointi aineistonkeruumenetelmänä.....	20
4.3.3	Sisällön analysointi.....	21
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	22
5.1	Työvaiheet ja aikataulu.....	23
5.2	Aiheen valinta ja ideointivaihe.....	24
5.3	Toiminnan suunnitteluvaihe.....	24
5.4	Toteutusvaihe.....	25
5.5	Arkistointi ja julkaisuvaihe.....	27
6	TUTKIMUSTULOKSET.....	27

6.1 Ryhmä 1, vuoropäiväkoti	27
6.2 Ryhmä 2, päiväkotiki	29
6.3 Ryhmien vertailu	30
7 TULOSTEN TARKASTELU JA ARVIOINTI	32
7.1 Johtopäätökset	32
7.2 Tutkimuksen luotettavuus	35
8 POHDINTA	37
9 KEHITTÄMISIDEAT JA JATKOTUTKIMUKSET	41
LÄHTEET	42

LIITTEET

Liite 1 Tutkimuslupa Mikkelin kaupunki

Liite 2 Tutkimuslupa huoltajilta

Liite 3 Ryhmä 1 havainnot

Liite 4 Ryhmä 2 havainnot

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on 4–5-vuotiaiden lasten välinen yhteistyö ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Lasten välinen vuorovaikutus ja yhteistyö, liitettyinä lapsen osallisuuteen sekä ryhmässä toimimiseen, on lasten kasvua ja kehitystä tukevaa. Näillä luodaan pohjaa lapsen oppimisen jatkumona ja laaja-alaisen oppimisen yhtenä edellytyksenä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa puhutaan paljon yhteistyön merkityksestä moniammatillisena yhteistyönä ja vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Mielestämme vähäisemmälle huomiolle on jäänyt lasten välinen yhteistyö, jota halusimme tutkia opinnäytetyön kautta.

Opinnäytetyön aihe lasten yhteistyöstä ja vuorovaikutuksesta nousi esiin työstämme varhaiskasvattajina. Meitä yhdistää kiinnostus saada tietoa lasten osallisuudesta ja vuorovaikutuksesta sekä lasten välisestä yhteistyöstä ryhmässä. Tästä saimme idean yhteiselle opinnäytetyölle, jossa menetelmänä havainnointi tuntui parhaalta vaihtoehdolta. Halusimme havainnoida ja vertailla kahden erilaisen päiväkodin lapsiryhmien toimintaa sekä saada tietoa siitä, kuinka varhaiskasvatuksen työntekijät voivat tukea lasten vuorovaikutusta ja osallisuutta lasten työskennellessä yhdessä. Tutkimuksia lasten väliseen vuorovaikutukseen on ollut melko vähän liittyen yhdessä tekemiseen ja ryhmänä toimimiseen. Mielestämme vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitojen harjoittelu jo varhaiskasvatuksessa antaa lapsille entistä paremmat lähtökohdat siirryttäessä perusopetukseen.

Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Mikkelin kaupungin kahdessa erilaisessa varhaiskasvatussyksikössä, joista toinen on vuoropäiväkoti. Pohdimme, onko lasten yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa eroa riippuen siitä onko lapsiryhmä tuttu vai vaihtuva. Tämän vuoksi halusimme toteuttaa toiminnan kahdessa erilaisessa lapsiryhmässä. Tutkimus tehtiin havainnoimalla ja videokuvaamalla lasten toimintaa kvalitatiivista menetelmää käyttäen. Analysointi tehtiin teemojen kautta lasten yhteistyön osa-alueita havainnoiden.

Tutkimuksemme avaa havainnointimenetelmää käyttäen vuoropäiväkodin muuttuvan lapsiryhmän ja pysyvän päiväkotiryhmän lasten välistä yhteistyötä,

vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä sitä miten lasten yhteistyö sujuu näissä ryhmissä. Tutkimus toteutettiin vertailemalla ryhmien toimintaa keskenään. Opinnäytetyössä esiin nousevat mm. yhteistyö, vuorovaikutus ja yhteisöllisyys, jotka ovat tärkeitä lapsen laaja-alaisen oppimisen kannalta.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatuslaissa varhaiskasvatus on määritelty lapsen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen muodostamaksi kokonaisuudeksi, joka on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa ja siinä painotetaan erityisesti pedagogiikkaa. Tehtävänä on tukea lasten kehitystä, kasvua ja oppimista kokonaisvaltaisesti yhdessä huoltajien kanssa sekä tukea heitä heidän kasvatustehtävässään. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lasten välistä tasa- arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä.

Varhaiskasvatus on osa koulutusjärjestelmää ja koskee kaikkia niitä lapsia, jotka eivät ole vielä oppivelvollisia. Sitä voidaan järjestää päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona sekä avoimessa varhaiskasvatuksessa (Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540). Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat kokonaisuuden ja perustan yksilön elinikäiselle oppimiselle. Henkilöstön tulee tuntea eri vaiheiden keskeiset tavoitteet ja käytännöt. (Opetushallitus 2018:3a, 19.)

2.1 Päiväkoti

Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa, perhepäivähoidossa ja myös avoimena varhaiskasvatustoimintana esimerkiksi kerho- ja leikkitoimintana. Huoltajat tekevät päätöksen lapsen varhaiskasvatukseen osallistumisesta ja jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen. (Opetushallitus 2021.)

Varhaiskasvatusta toteutetaan yleisimmin päiväkodissa. Toiminta tapahtuu ryhmissä, jotka muodostetaan tavallisesti huomioiden lasten ikä, tuen tarve ja sisarusuhteet. Päiväkodissa tulee ryhmien olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja ryhmiä muodostettaessa tulee ottaa huomioon varhaiskasvatuslaissa säädetyt asetukset liittyen lapsiryhmän kokoon ja henkilöstön mitoittamiseen. Päiväkodissa varhaiskasvatuksen opettajilla on päävastuu pedagogisen

toiminnan suunnittelusta, toteutumisesta, kehittämisestä ja arvioinnista. Toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan kuitenkin yhdessä koko varhaiskasvatukseen henkilöstön kanssa. (Opetushallitus 2018:3a,18.)

2.2 Vuoropäiväkoti

Vuorohoito on yksi varhaiskasvatuksen toimintaympäristö. Vuorohoito tarjoaa perheille vuorohoitoa iltaisin, öisin, viikonloppuisen ja arki- ja juhlapyhinä päiväkodissa. Vuorohoidon tarvetta määrittää vanhempien työssäkäynti tai opiskelu ja hoidon tarve määräytyy ajallisesti lapsen hoidon tarpeen mukaan. Vuorohoidossa on huomioitavaa lapsen osallistumisen epäsäännöllisyys, joka tulee huomioida pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Vuorohoitoa määrittää kolme erityispiirrettä, joita ovat ennakoimattomuus, epäsäännöllisyys ja eriytymys. Vaikka vuorohoito on epäsäännöllistä, tulee lapset huomioida aktiivisina toimijoina ja lasten osallisuus tulee näkyä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. (Opetushallitus 2019.)

2.3 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Opetushallitus on määrännyt varhaiskasvatukselle Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jonka laatimista ohjaa varhaiskasvatustalaki. Valtakunnallisten ohjeiden tarkoituksena on taata yhdenvertaiset edellytykset lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle, kasvulle ja oppimiselle. Sen tarkoituksena on edistää yhdenvertaista varhaiskasvatuksen toteutumista, kehittää varhaiskasvatuksen laatua sekä toteuttaa varhaiskasvatustalain säädettyjä varhaiskasvatuksen tavoitteita valtakunnallisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamiseen liittyvistä keskeisistä sisällöistä, yhteistyöstä varhaiskasvatuksen ja huoltajien kanssa, sekä monialaisesta yhteistyöstä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on määritetty myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisältö. (Opetushallitus 2008:3a, 7.)

2.4 Varhaiskasvatussuunnitelma

Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma tuli voimaan 2018 ja velvoittaa määräyksineen toiminnan järjestäjiä noudattamaan varhaiskasvatuksen suun-

nittelussa ja toteuttamisessa (Opetushallitus 2018:3a). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2018 oppiminen jaetaan viiteen oppimisen osa-alueeseen, joita ovat *kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn*. Tämän lisäksi laaja-alaista osaamisen tavoitteina ovat ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen ja osallistuminen ja vaikuttaminen. Osa-alueet eivät ole erillisiä toimintoja tai toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan ne yhdistyvät aihepiireittäin soveltaen lasten mielenkiinnon ja osaamisen kohteita. (Mikkelin Varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 34.)

Mikkelin varhaiskasvatussuunnitelma on tehty valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalle (Mikkelin varhaiskasvatussuunnitelma 2019). Täydennyksessä huomioidaan varhaiskasvatuksessa erityisenä huomiona leikin havainnointi ja sen kehittäminen.

3 LAAJA-ALAINEN OSAAMINEN

Laaja-alaisen osaamisen taidot merkitsevät kykyä toimia tilanteen mukaisesti ja taitoa käyttää tietoja- ja taitoja oman sekä yhteisön edun mukaisesti. Tämä taito edellyttää myös kehittämistä ja kykyä kehittyä, oppia yksilönä sekä yhteisön jäsenenä. (Helenius & Lummelahti 2018, 24.)

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohja laaja-alaiselle osaamiselle ja pedagogisen toiminnan perustana ovat laaja-alaisen osaamisen tavoitteet. Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan kokonaisuutta, jonka muodostavat tiedot, taidot, asenteet ja arvot, sekä kykyä käyttää näitä tilanteen vaatimalla tavalla. Laaja-alaiseen osaamiseen kuuluu viisi osa- aluetta, jotka ovat ajattelu ja oppiminen, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, monilukutaito, tieto- ja viestintäteknologian osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten sosiaalisia taitoja sekä vuorovaikutustaitoja. Lapset kasvavat kulttuurisesti moninaisessa ympäristössä, jonka vuoksi varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten kulttuurista osaamista,

vuorovaikutusta sekä ilmaisutaitoja. Identiteetin, hyvinvoinnin ja toimintakyvyn kehittymisen kannalta itseilmaisulla, vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ymmärtää muita on suuri merkitys. Vuorovaikutustaitoja voidaan harjoitella erilaisissa tilanteissa, erilaisten ihmisten kanssa eri näkökulmia tutkimalla, toisen asemaan asettumalla ja ristiriitatilanteita ratkaisemalla. Näissä yhteistyöhön perustuvalla toiminnalla on merkittävä rooli. Varhaiskasvatuksen henkilöstön mallilla ja toiminnalla on tärkeä merkitys avoimen ilmapiirin luomisessa. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 14–17.)

3.1 Yhteisöllisyys

Lapsia on aina kasvatettu ja hoivattu yhteisöllisesti, ja ihmissuhteilla onkin suuri merkitys lapsen oppimiselle ja hyvinvoinnille. Lapsi oppii sosiaalisia taitoja, joiden kautta hän oppii ottamaan vastuuta itsestään ja muista sekä osoittamaan myötätuntoa toisia kohtaan. Nämä taidot auttavat lasta osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen kasvamisessa. Ihmisillä on synnynnäinen halu liittyä muihin ihmisiin, sekä kuulua ryhmään. Yksilön identiteetti kehittyy läpi elämän sosiaalisessa vuorovaikutuksessa hänen ympäristönsä kanssa. Lapsi oppii päivittäin erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tärkeitä taitoja, kuten toisten huomiointia, omien ja toisten tunteiden tunnistamista, omien tarpeiden säätelyä sekä yhteisöön liittymistä. Leikki ja yhdessä tekeminen tuovat lapselle tyydytystä, joka on tärkeää lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kannalta. Kasvatustyössä on suuri merkitys kasvattajalla, joka ymmärtää työnsä merkityksen ja pystyy refleктоimaan työtään ja sen merkitystä itse ja muiden kanssa. (Järvinen & Mikkola 2015, 10–25.)

Lasten yhteisöllisyyden rakentuminen arjessa on noussut yhä tärkeämmäksi ja ajankohtaisemmaksi niin tutkimuksissa, mediassa kuin myös keskusteluisakin. Varhaiskasvatuksessa ja koulussa on yhdeksi osa-alueeksi noussut yhteisöllisyyden korostaminen ja lisääminen, jossa yhteisöllisyys on ryhmään kuulumisen ja osallisuuden oleellinen osa kokemusten vahvistamisena. Koivula kirjoittaa kirjassaan ”Tutkimukseni osoitti, että päiväkodin lapsiryhmän yhteisöllisyydellä oli suuri merkitys paitsi ryhmään kuulumisen tunteen myös ystävyyssuhteiden, laadukkaan vuorovaikutuksen sekä yhteisöllisen oppimisen kehittymisen kannalta.” (Koivula 2013,19.)

Yhteisöllisyyden tunne on ryhmään kuuluvien jäsenten tunne kuulumisesta yhteen ja sen merkityksestä toisilleen. Yhteisöllisyys voidaan määritellä neljällä peruselementillä tai sisällön kautta. Niitä ovat jäsenyys, vaikuttaminen, integraatio ja jaettu emotionaalinen yhteys. Koska syrjäytyminen ja kiusaaminen ovat todellisuutta jo pienten lasten elämässä, tulisi yhteisöllisyyden perustaa rakentaa mahdollisimman varhain. Näiden taitojen oppimiselle oleellisia taitoja rakennetaan jo varhaislapsuudessa, ensimmäisten ryhmään liittymien kautta. Jotta yhteisöllisyyttä voidaan rakentaa, on päiväkodin aikuisilla tärkeä mallia antava rooli. Yhteisöllisyys ei ole opetettavissa oleva asia, vaan se rakentuu ja kasvatetaan pitemmän ajan kuluessa. Positiivisen kokemusten kautta yhteisöllisyyden kokemuspohja rakentuu varhain. Tämän kautta lapset mieltävät yhteisöllisyyden myönteiseksi ja kantavaksi voimaksi, jonka eteen ollaan valmiita tekemään työtä myös muissa yhteisöissä. (Koivula 2013, 20–24.)

Yhteisöllisyyden kehittyminen vaatii aikaa. Ensimmäiset yhteisöllisyyden merkit havaitaan noin kolmen kuukauden kuluttua, kun päiväkodin toiminta on alkanut. (Koivula 2013, 25–27.) Kuvassa 1 on kuvattu yhteisöllisyyden kehittymisen vaiheet.

	Ajoitus	Tunnusmerkit
1. Yhteisöllisyyden etsimisen vaihe	Elokuu–syyskuu	<ul style="list-style-type: none"> – Aikuisjohtoisuus, mm. säännöt – Suuri oma tila, omistajuus, ”minä” – Leikki rinnakkaisleikkiä, toiminta hajanaista – Konfliktit ja väärinymmärrykset taval-lisia – Neuvotteluja, kaverin etsimistä tai vanhojen suhteiden lämmittelyä
2. Yhteisöllisyyden piirteiden ilmenemisen vaihe	Lokakuu–joulukuu	<ul style="list-style-type: none"> – Yhteinen historia, pienryhmät vakiin-tuivat – Lisääntynyt läheisyys ja vuorovaikutus – Yhteiset säännöt, ryhmän koheesio – Me-puhe – Osallisuus osin iästä ja sosiaalisista taidoista riippuvaa
3. Aidon yhteisöllisyyden vaihe	Tammikuu–kesäkuu	<ul style="list-style-type: none"> – Yhteisölliset rutinit leikissä ja toiminnassa – Ryhmien oma kulttuuri ja toimintatavat – Toiminta ja vuorovaikutus yhteisöllisyyden luojana – Auttaminen lisääntyi, konfliktit olivat vähäisiä – Yhteisöllisyys näkyi pienryhmien toiminnassa ja Vadelmien ryhmässä koko ryhmän tasolla

Kuva 1. Yhteisöllisyyden kehitysvaiheet (Koivula 2013)

Kuten kuvasta käy ilmi, kehittyy yhteisöllisyys omaa tahtiaan, alkaen yhteisöllisyyden etsimisestä, yhteisöllisyyden ilmenemiseen ja siitä aidon yhteisöllisyyden vaiheeseen. (Koivula 2013, 26–30.)

3.2 Yhteistyö

Lasten välinen yhteistyö tulee esiin mm. onnistuneissa kaverisuhteissa, jotka auttavat lasta viihtymään muiden lasten kanssa. Koska kaverisuhteilla on iso vaikutus lapsen kasvulle ja kehitykselle, luodaan tuota sosiaalista pohjaa jo vuorovaikutuksen kautta vanhemman ja lapsen välisen suhteen kautta. Toimintaan ryhmissä ja luodaan kaverisuhteita tarvitsee lapsi kykyä toimia toisten lasten kanssa, kykyä huomioida muut lapset sekä ilmaista myös itseään. Lapsen on hyvä tunnistaa omat tunteet, huomioiden myös muiden tunteet, jossa empatia on myös mukana. Lapsi tarvitsee laitoja yhteiseen leikkelyihin ja tutustumiseen toisiin lapsiin. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2017.)

Varhaiskasvatuslaki määrittää varhaiskasvatuksen yhdeksi tavoitteeksi lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittämisen. Tavoitteena on edistää lapsen vertaisryhmässä toimimista, ohjaten eettisesti vastuulliseen ja kestäväan toimintaan, kunnioittaen ihmisiä ja yhteiskunnan jäsenyyttä. (Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540.)

3.3 Osallisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2018, 26–27) kuvataan lasten oikeuksiin kuuluvaksi kuulluksi tuleminen ja osallisuus. Kehittymisen ja osallistumisen taitoja tulee tukea varhaiskasvatuksessa kannustaen lasta oma-aloitteisuuteen. Osallisuus edellyttää taitoja ja halua osallistua yhteisön toimintaan ja luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Varhaiskasvatuksessa henkilöstön tulee huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa, näin lapsen käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja sosiaaliset taidot kasvavat.

Sosiaalisessa vuorovaikutussuhteessa toteutuu osallisuus, edellyttäen läsnäolijoiden keskinäistä vastavuoroisuutta. Osallisuus on kaikkien osapuolten mahdollisuus vaikuttaa aidosti omaan ja yhdessäoloon sekä toimintaan. Tämä edellyttää muiden kuuntelua ja kuulluksi tulemistä. Osallisuus ei yksin riitä, sillä lapsen osallisuuteen kuuluu lapsen päätöksenteko, joka tulisi huomioida jokaisessa prosessin vaiheessa. Tärkeätä on tarjota monipuolisia kokemuksia omasta osaamisesta ja taitavuudesta, jossa tavoitteen edistämiseksi tarvitaan yhteisiä neuvotteluja lasten kanssa. (Koivula ym. 2013, 46–47.)

Osallisuuden merkitys nousee tärkeäksi osaksi lapsen kasvua, viettäähän lapsi merkittävän ajan varhaiskasvatuksessa muiden lasten kanssa. Lapselle yhteisöllisyyden tarve on yksi hänen perustarpeistaan ja johonkin ryhmään kuuluminen on tärkeä osa kokemusta. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden avulla lapset oppivat toisiltaan uusia taitoja sekä kaverisuhteiden kautta uusia kiinnostuksen kohteita. (Palo-Oja ym. 2021, 79–81.)

Osallisuutta tulisi tarjota ja tarkastella lisäksi myös lapsen yhteisöllisen osallisuuden kautta. Tarkastelemalla lapsen yksilöllisiä tarpeita, asioita ja merkitystä, voidaan vahvistaa hänen osallisuuttaan yksilönä sekä kuulumista ryhmään. Lapsen yksilöllinen osallisuus tulee esiin hänen omasta osallisuudestaan, hänen omalla tavallaan, siitä millä tavalla hän pitää yhteisöä itselleen tärkeänä, vaikka hän ei toimisi tai ottaisi osaa toimintaan. Osallisuudesta tulee lasten kehitystä ja kasvua tukevaa, kun osallisuutta havainnoidaan ja tarkastellaan kokemuksena ja mahdollisuutena toimia. Osallisuuteen vaikuttaa ja liittyy lisäksi epävarmuus, jossa ei voida olla varmoja kuka tai ketkä haluavat osallistua tai vaikuttaa, millä tavoilla, ja kuka tuntee olevansa osallisena. Osallisuuden huomioimisessa tärkeänä osana nousee aikuisen rooli, joka näyttyy avoimena kiinnostuksena lapsen asioihin. Näin luodaan perusedellytys osallisuuden toteutumiseksi. (Stenvall 2021, 176–179, 183–184.) Kuten Stenvall kirjoittaa (2021, 178) ”Lasten osallisuudella voidaan tarkoittaa sekä kokemusta kuulumisesta joukkoon, että mahdollisuutena vaikuttaa”.

Osallisuudesta puhuttaessa tarkoitetaan subjektiivisesta kokemuksesta, jossa lapsi omalla aktiivisuudellaan sekä osallisuudellaan pystyy vaikuttamaan ympäristöönsä muuttaen sitä eri kehitysvaiheissaan. (Järvinen & Mikkola 2015, 13–14.)

Taulukko 1. Lapsen osallisuuden tavoitteita. (Järvinen & Mikkola 2015, 14, 17)

Lapsen osallisuuden tavoitteita, jossa osallisuus syntyy vuorovaikutuksesta muihin lapsiin ja aikuisiin sekä kuulluksi tulemisesta ja ymmärryksi tulosta. Lapsi huomioidaan aktiivisena toimijana.	Itsetunnon vahvistaminen
	Elämän hallinnan ja mielekkyyden lisääminen
	Syrjäytymisen ennalta ehkäisy
	Vastuun kasvaminen
	Lasten elämän kannalta mielekkäiden ratkaisujen toteutuminen
	Yhteisöllisyyden ja yhteisöön kuulumisen tunteen lisääntyminen

Osallisuudessa tulee huomioida lasten vertaiskulttuuri ja aikuisten tuoma sekä tukema kohtaamisen rakenne. Aikuisen tuoma kiinnostus ja kyky olla yhteydessä lasten vertaiskulttuuriin luovat mahdollisuuden osallisuuteen. (Järvinen & Mikkola 2015, 18.)

3.4 Vuorovaikutus

Vuorovaikutus on yksi laaja-alaisen osaamisen tavoitteista. Osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, asenteiden, arvojen ja tahdon kokonaisuutta. Se on kykyä käyttää tietoa ja taitoa sekä toimia tilanteen vaatimalla tavalla, johon vaikuttaa lapsen omaksumat asenteet, arvot ja oma tahto toimia. (Opetushallitus 2018:3a, 23.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018:3a) mukaisesti lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kulttuureihin ja kieliin, ohjaten ystävällisyyteen sekä hyviin tapoihin. Kuten varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018:3a, 25), kirjoitetaan ”yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa”.

Laaja-alainen osaaminen, johon vuorovaikutus kuuluu, kulkee jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. (Opetushallitus 2018:3a, 23.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan oppilas nähdään aktiivisena toimijana. Oppimiskäsityksen mukaan oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksen kautta, joka on yksin ja yhdessä tekemistä. Vuorovaikutuksessa ajattelemisen,

tutkiminen ja suunnittelu on näiden osa-alueiden arvioimista. Tunnekokemukset, oppimisen ilo, johon yhdistyy luova toiminta edistävät omaa osaamista ja kehittämistä. Oppimisprosessissa nähdään tärkeänä oppilaiden tahto, taito kehittyä ja oppia yhdessä. (Opetushallitus 2014, 17.)

Liisa Keltinkangas-Järvisen (2010, 17–18) mukaan sosiaaliset taidot ja sosiaalisuus eivät tarkoita samaa asiaa. Sosiaalisuudella tarkoitetaan yksilön halua olla ihmisten kanssa, ja se on synnynnäinen piirre ihmisen temperamentissa. Sosiaaliset taidot eivät puolestaan ole synnynnäisiä taitoja, vaan ne kehittyvät oppimalla. Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan ihmisen kykyä olla muiden ihmisten kanssa, sekä taitoa selviytyä sosiaalisissa tilanteissa. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot ovat riippumattomia toisistaan. Sosiaalinen ihminen ei välttämättä omaa hyviä sosiaalisia taitoja ja toisin päin. Sosiaalisuus tosin auttaa sosiaalisten taitojen kehittämisessä.

3.5 Tunne ja itsesäätely

Tunteita tarvitaan luotaessa toimivia ihmissuhteita. Tunne- ja vuorovaikutustaidot ja niiden hallitseminen ovat tärkeitä monissa erilaisissa tilanteissa ja ne näkyvät kaikissa erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. (Sandberg 2021, Osa 4, Tunnesäätelyn taidot ja vaikeudet.) Ihmiset peilaavat jatkuvasti itseään ja toimintaansa toisiin ihmisiin. Vuorovaikutuksen avulla rakentuvat niin itsetuntemus- kuin tunnetaidotkin. Tietoisuus tunteista on yhteydessä hyviin sosiaalisiin taitoihin, hyväksyntään ja sosiaaliseen pätevyyteen. Tunnetaidot, samoin kuin sosiaaliset taidotkin, ovat merkittäviä ihmisen elämänhallinnan kannalta, ja niiden opettamisen merkitys on huomioitu opetussuunnitelmassa. (Opetushallitus 2021b.)

Pieni lapsi osaa jo varhain ilmaista tunteitaan hymyilemällä ja itkemällä. Pikkuhiljaa hän alkaa ilmaista myös muitakin tunteita. Tunteiden opettelussa on tärkeää antaa tunteelle nimi, miettiä sen ilmaisemista sekä syitä tunteelle. Tunnetaitojen opettaminen on osa jokapäiväistä arkea, jossa perheillä ja yhteisöllä on merkittävä rooli. Muiden samanikäisten lasten seurassa lapsi peilaa itseään toisiin ja saa samalla tietoa itsestään. Lapset, joilla on haasteita tunteidenkäsittelytaitoissaan, eivät pysty saamaan tehokkaasti hyötyä toisten lasten

seurasta. Heillä saattaa olla ongelmia esimerkiksi ryhmätilanteissa. (Opetushallitus 2021b.)

Lapsen hyvinvoinnin kannalta lasten välille muodostuvat ihmissuhteet ovat tärkeitä. Sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja lapsi saa harjoitella vertaisryhmissä, jotka ovat yhteydessä lapsen menestymiseen ja hyvinvointiin tulevaisuudessa. Vuorovaikutustaitojen ja omien tunteiden havainnointi sekä toisten tunteiden huomioiminen antaa lapselle mahdollisuuden oppia ryhmässä. Lapselle tärkeät itsesäätelytaidot harjaantuvat ryhmä toiminnan myötä, jossa lapsi oppii odottamaan vuoroa, jakamisen taidon ja yhteisten sääntöjen noudattamisen. Tämä tukee moraalikäsitteiden ja oikeudenmukaisuuden tajun kehittymistä. (Leskisenoja 2019, 124.)

Tunteiden säätely tarkoittaa yksilön sisäistä kokemusta liittyen tunteeseen, tunteiden voimakkuutta, tunteen ilmaisutapaa, siihen liittyvää käyttäytymistä ja ilmaisun kohdentamista. Lapset osoittavat hyvin eri tavalla pettymyksen tunteitaan. Toiset hakevat turvaa aikuisen läheisyydestä, kun taas toiset saattavat saada hyvinkin voimakkaan kiukkukohtauksen. Lapset, joilla on vahvoja negatiivisia tunteita saattavat käyttäytyä impulsiivisesti ja heillä on vaarana jäädä kiinni negatiiviseen tunteeseen. Heillä on myös suurempi riski joutua riitatilanteeseen muiden lasten kanssa. Tunteiden säätelyllä, etenkin kyvyllä säädellä negatiivisia tunteitaan, on suuri merkitys sosiaalisen kanssakäymisen onnistumisessa. Varhaiskasvatuksella on merkittävä rooli lasten itsesäätelytaitojen kehittämisessä. Näitä taitoja harjoiteltaessa lapsen vertaisryhmä on keskeisessä asemassa, kun taas niiden opettaminen kuuluu aikuisen tehtäviin. Lasten itsesäätelytaidot, empatiataidot sekä moraalin kehittyminen ovat tärkeitä taitoja liittyen kiusaamiseen ja sen ehkäisyyn. Tunteiden ilmaisu on merkittävässä roolissa lapsen saamalla hyväksynnälle vertaisryhmässä. (Repo 2013, 19.)

Myös Sandbergin (2021, Osa 4, Tunnesäätelyn taidot ja vaikeudet) mukaan kaikki lapset tarvitsevat tunteiden säätelyä erilaisten ärsykkeiden hallitsemiseksi. Tunteiden säätelyssä tunnetaidot ovat keskeisessä roolissa. Lapsen tulee saada kokeilla erilaisia tunnereaktioitaan turvallisissa ympäristöissä. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää kehittää lapsen tunne- ja itsesäätelytaitoja.

Omien ja muiden tunteiden tunnistamisen avulla lapsi oppii hallitsemaan itseään paremmin. Nämä lapset ovat yleensä hyväksytympiä ryhmässä ja heillä on paremmat sosiaaliset taidot.

3.6 Ryhmän merkitys

Järvisen ja Mikkolan (2005, 29, 34–35) mukaan päiväkotikäisten lasten ryhmän merkitystä on tutkittu melko vähän. Ryhmän koolla on kuitenkin merkitystä, samoin kuin vaihtuvilla ryhmillä, jolloin vertaissuhteiden sekä ryhmäprosessin ohjaaminen on vaikeampaa. Mikäli ryhmälle muodostuu ”me -henki”, auttaa se ryhmää muodostumaan tiiviimmäksi, sekä se vahvistaa lasten välille kehittyviä vuorovaikutussuhteita. Ryhmytymistä tulisi tapahtua myös koko ajan, etenkin mikäli lapsiryhmässä tapahtuu muutoksia. Kasvattajalla on merkittävä rooli ryhmän muotoutumisen kannalta. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää niihin lapsiin, joiden on vaikeaa löytää kavereita.

Järvinen & Mikkola kirjoittaa, kuinka lapsien on usein vaikeampaa löytää paikkansa ryhmässä, kuin aikuiset usein ymmärtävätkään. Vaikka vuorovaikutus tutun aikuisen kanssa olisi lapselle luontevaa ja helppoa, se saattaa olla muiden lasten kanssa haastava. Lapsen on ansaittava paikkansa ryhmässä itse, omin avuin. Mikäli kasvattajat eivät ole tietoisia ongelmista, eivätkä tavoitteellisesti ohjaa lapsia ryhmytymään, voi ryhmässä ilmentyä kiusaamista tai torjuntaksi tulemisen tunteita. Erityisesti huomiota tulisi kiinnittää aggressiivisesti käyttäytyviin sekä vetäytyviin lapsiin, sillä nämä ominaisuudet heikentävät heidän mahdollisuuksiaan toimia ryhmässä. Lapset tarvitsevat päivittäin ohjausta kasvattajilta. Lapset saattavat joutua päivittäin tilanteisiin, joissa he joutuvat neuvottelemaan pääsystä esim. leikkiryhmään. Tämän vuoksi lapset pyrkivät usein luomaan suhteita useisiin eri lapsiin varmistaakseen paikkansa toiminnassa. Vertaissuhteilla on yhteys lapsen psykososiaalisen kehityksen kanssa, kun ryhmässä opitaan erilaisia rooleja ja ryhmässä toimimisen taitoja. Lapset antavat toisilleen päivittäin palautetta, kuinka he ovat toisensa kokeneet. Tämä vaikuttaa lapsen kehittyvään itsetuntoon joko positiivisesti tai negatiivisesti. Kasvattajan tulisikin tunnistaa lapsiryhmän dynamiikka hyvin. (Järvinen & Mikkola 2015, 30–32.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt

Lasten keskinäistä yhteistyötä on tutkittu todella vähän. Tutkimukset ja opinnäytetyöt viittaavat usein tiettyjen tahojen tutkimiseen kuten mm. varhaiskasvatuksen ja vanhempien väliseen yhteistyöhön, varhaiskasvatuksen ja eri sosiaalialan sektorien välisen yhteistyön sekä moniammatillisen yhteistyön merkitystä varhaisessa tukemisessa. Jyväskylän yliopiston tutkimuksessa Lehtinen (2000, 11) on myös todennut, että ”lasten toimijuus on ollut varsin näkyvätöntä päivähoitoa koskevissa tutkimuksissa”. Katsoimmekin, että on todella tärkeää tutkia havainnoiden lasten keskinäisen yhteistyön toimintaa, piirteitä, vuorovaikutusta ja lapsista esiin nousevien tilanteiden näkyvyyttä.

Opinnäytetyössään Jokela (2020, 23–24) on tutkinut eri-ikäisten lasten vuorovaikutussuhteita vuoropäiväkodissa. Tutkimuksessa on tutkittu myös 4–5-vuotiaiden vuorovaikutussuhteita laadullisena tutkimuksena, havainnoimalla lapsia suorana havainnointina ilman, että havainnoija osallistui toimintaan. Lisäksi vuorovaikutussuhteita tutkittiin haastattelujen kautta. Yhteenvedossään Jokela (2030, 33) toteaa, että vuorovaikutussuhteiden syntyyn vaikuttavan monet asia. Sosiaaliset taidot, ikä ja persoonallisuus ovat yhdet tekijät, mutta myös lasten vaihtuvuus vaikuttaa vuorovaikutussuhteiden syntyyn. Tuloksissa tähdennettiin myös aikuisen roolin tärkeyttä uusien vuorovaikutussuhteiden mahdollistajana.

4.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää 4–5-vuotiaiden lasten välistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää lasten vuorovaikutustaitoja, millaista vuorovaikutusta lasten välillä on ryhmätilanteessa sekä millaisia ongelmanratkaisu- ja yhteistyötaitoja heillä on. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten on hyvä tiedostaa kuinka erilaiset ryhmätilanteet vaikuttavat lasten toimintaan. Näin kasvattajat voivat tukea lapsen yksilöllistä ja omaa tapaa toimia, niin ryhmässä kuin yksilönäkin.

Tämä tapahtuu havainnoimalla lasten yhteistyötä ja keskinäistä vuorovaikutusta. Lisäksi opinnäytetyön tarkoituksena on vertailla päiväkodin ja vuoropäi-

väkodin lapsiryhmiä keskenään. Vertailun avulla on tarkoituksena saada tietoa, onko päiväkodin pysyvällä ryhmällä vaikutusta lasten väliseen yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen vuoropäiväkodin vaihtuvaan lapsiryhmään ja aikuisiin verrattuna.

Opinnäytetyön tavoitteena on saada tietoa, millaisia vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitoja lapsilla on, sekä selvittää vaikuttaako erilaiset päiväkotiryhmät lasten väliseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön. Tavoitteena on myös saada tietoa siitä, kuinka aikuinen voi tukea lasten osallisuutta ja yhteistyötaitoja. Kahta erilaista päiväkotiryhmää vertailemalla on tavoitteena saada tietoa siitä, millainen merkitys päiväkodin aikuissuhteilla on lasten toimintaan. Opinnäytetyön avulla varhaiskasvattajat saavat uutta tietoa ja taitoa kohdata erilaisia lapsiryhmiä toiminnassaan, ohjata lapsiryhmän yhteistä toimintaa sekä kehittää omaa työtään. Lasten yhdessä tekemä yhteistyö luo tuotoksen, joka kuvaa lasten näkemystä yhteistyöstä, osallisuudesta ja vuorovaikutuksesta.

4.3 Opinnäytetyön menetelmät

Opinnäytetyömme on laadullinen, sillä tarkoituksenamme on saada tietoa lapsiryhmän toiminnasta heidän omassa ympäristössään, sekä tehdä johtopäätöksiä havainnointiprosessin aikana esiin nousseista asioista.

4.3.1 Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen eli laadullinen. Laadullisen tutkimuksen avulla pyritään tuottamaan tietoa ihmisistä heidän luonnollisessa ympäristössään, sekä ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä heidän näkökulmastaan. Kiinnostuksen kohteena ovat tutkittavien henkilöiden kokemukset, sekä heidän itsensä antamat merkitykset tutkittavaan ilmiöön. Laadullinen tutkimus on induktiivista, eli se pyrkii tekemään johtopäätöksiä aineistosta lähtien. Tutkimuksessa hyödynnetään aineistosta esiin nousseita asioita, sanoja ja lauseita, joita tutkittavat ovat tuoneet esiin ja käyttäneet. (Puusa & Juuti 2020, Johdanto, Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan.) Laadullisen tutkimuksen yksi ominaispiirre on se, että se perustuu ihmisten subjektiivisiin kokemuksiin. Laadullinen tutkimus soveltuu hyvin tutkimuksiin, jotka perustuvat kieleen ja ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. (Puusa & Juuti, luku 4, Laadullisen tutkimuksen olemus.)

4.3.2 Havainnointi aineistonkeruumenetelmänä

Aineistonkeruumenetelmänä käytämme havainnointia ja videokuvausta. Havainnointi on yksi laadullisen aineistonkeruun perusmenetelmistä. Tieteellinen havainnointi on järjestelmällistä tiedonkeruuta, joka on suuntautunut tieteelliseen työskentelyyn. Havainnoinnin avulla saadaan reaaliaikaista tietoa, sekä sen avulla saatua tietoa voidaan tarkastella pitempiaikaisina prosesseina. Havainnointi on kokonaisvaltaista ja sen avulla voidaan havainnoida yksilöitä, mutta saada tietoa myös vuorovaikutus- ja ryhmätilanteissa. Havainnoinnin muodot voidaan jakaa tutkijan roolin mukaan. Havainnoija voi olla osallinen, osallistuva tai ulkopuolinen. Tutkijan rooli voi myös vaihdella tutkimusprosessin aikana. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkijan rooli on ulkopuolinen, mutta hänen toimintansa ja läsnäolonsa vaikuttavat tilanteen etenemiseen. Havainnoitaessa on tärkeää tehdä aineistonkeruusuunnitelma: mitä havainnoidaan ja miten, mihin kiinnitetään huomiota. On mietittävä havainnoinnin kohderyhmä, ketkä osallistuvat havainnointiin, ketä havainnoidaan ja mitä välineitä havainnoinnissa tarvitaan. On tärkeää myös muistaa, miksi aihetta tutkitaan. (Paalumäki & Vähämäki, luku 8, havainnointi organisaatiotutkimuksessa.)

Havainnointi aineistonkeruumenetelmänä on järjestelmällistä, ja havainnointitapa ja havainnoitavat asiat riippuvat tutkimuskysymyksistä ja tutkimusongelmasta. Näiden avulla tehtävä runko havainnointia varten auttaa havainnointitilanteessa kiinnittämään huomiota oleellisiin seikkoihin. Käytännön asiat tutkimustilannetta varten tulee suunnitella etukäteen ja pohtia muistiinpanojen tekemisestä niin ettei se häiritse tutkimustilannetta. Mikäli havainnoijia on useita, on tärkeää sopia jokaisen rooli etukäteen ja hellä tulee olla yhteneväiset käsitykset niin havainnointitavasta, -kohteesta kuin muistiinpanojen tekemisestäkin. (Vilkka 2015, 149.)

Opinnäytetyössä käytettävä havainnointimenetelmä, johtuu toiminnasta lasten luonnollisessa ympäristössä päiväkodissa ja mahdollisesti nopeasti sekä vaikeasti ennakoitavista tilanteista suunnitellussa toiminnassa. (KvaliMOTV s.a. 2.) Havainnointi tapahtuu passiivisen havainnoinnin kautta, jossa havainnoija ei vaikuteta tilanteen kulkuun toiminnassa (KvalimoMOTV s.a. 1).

Käytämme havainnoinnin apuna videokuvausta. Näin pystymme myöhemmin palaamaan tilanteeseen ja saada paremman kokonaiskuvan tilanteesta. Pystymme myös kiinnittämään paremmin huomiota yksityiskohtiin sekä yksittäisten lasten toimintaan ryhmätilanteessa. Lasten kanssa toimiminen on myös vaikeasti ennakoitavaa, ja toiminnan aikana saattaa tulla yllättäviä tilanteita, jotka saattavat vaikuttaa havainnointiin. Videoinnin avulla havainnot eivät jää vain yksittäisiksi, muistinvaraisiksi asioiksi.

4.3.3 Sisällön analysointi

Toiminnallisen opinnäytetyön analysointi tehdään havainnoimalla osallistuvia lapsia ja videokuvaamalla lasten toimintaa. Lasten yhteistä toimintaa vertaillaan kahden erilaisen päiväkodin lapsiryhmiä havainnoimalla. Vertailu tapahtuu päiväkodissa, jossa samat lapset ovat päivän aikana hoidossa sekä vuorohoidon vaihtuvassa lapsiryhmässä.

Vilkan (2015, 163–164) mukaan aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tutkija pyrkii löytämään aineistosta tietynlaista logiikkaa ja päättää aluksi millaista logiikkaa hän lähtee etsimään. Aluksi hän pelkistää aineistoa karsimalla siitä epäoleellista tietoa kuitenkin oleellista hävittämättä. Tutkimuskysymykset ja tutkimusongelma ohjaavat tätä prosessia. Tutkimusaineisto ryhmitellään sen mukaan, millaisia teemoja ollaan etsimässä ja ryhmät nimetään niitä parhaiten kuvaavin yläkäsittein. Ryhmittelyn seurauksena saadaan aikaan erilaisia luokitteluja, käsitteitä tai niistä muodostuu jokin teoreettinen malli. Tutkimustulosten tarkoituksena on pyrkiä ymmärtämään tutkittavan kuvaamia merkityksiä.

Analysointimenetelmänä käytetään induktiivista sisällön analyysia. Analyysiä voidaan tehdä teemojen kautta ryhmittelynä ja niiden kokoamista isommiksi luokiksi, aina yläluokkiin asti. Sisällön analyysi sopii sekä määrälliseen että laadulliseen tutkimustapaan. Menetelmään sisältyy kolme vaihetta: pelkistäminen, ryhmittely ja käsitteellistäminen. Näistä pelkistäminen tarkoittaa aineiston pilkkomista ja turhien sekä epäolennaisten asioiden poistamista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117–119, 122–127; Kyngäs ym. 2011, 139–140.)

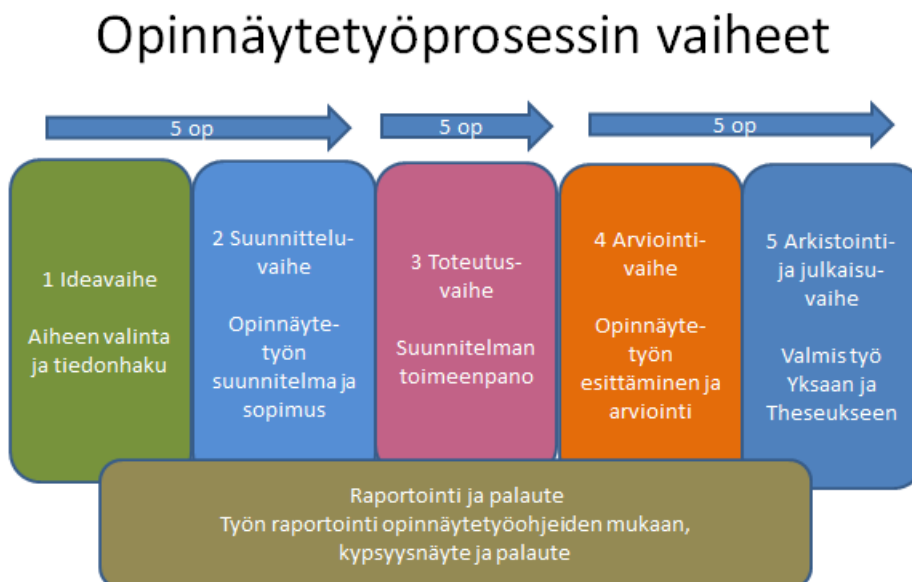
KvaliMOTV mukaan laadullisessa tutkimuksessa ei välttämättä puhuta operationalisoimisesta tai mittaamisesta. Laadullisessa tutkimuksessa tulee kuitenkin löytyä jonkin vastine teoreettisille käsitteille. (KvaliMOTV s.a. 3.) Operationalisointi tarkoittaa teoreettisten määritelmien ja tutkittavien asioiden siirtämistä tutkittavaan muotoon, esimerkiksi kyselylomaketta varten. Tulosten tulkinnassa puolestaan siirrytään kokemusperäisestä tiedosta teoreettiselle tasolle. Operationalisoinnin avulla tutkimuksen tekijä varmistaa, että tutkittava ymmärtää teoreettisesti tutkittavat asiat konkreettisella tasolla. (Vilka 2015, 101–102.)

Induktiivinen sisältöanalyysi avataan aluksi alkuperäiskäsityksin, pelkistään seuraavaksi alkuperäiset havainnot, ryhmitellään ja muodostetaan alakategoriat sekä mahdolliset yläkategoriat (KvaliMOTV s.a.).

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Kiinnostuksemme aiheeseen nousi molempien työskentelystä varhaiskasvattajina ja siitä, kuinka tärkeää lasten välinen vuorovaikutus ja yhteistyö mielestämme ovat jo varhaiskasvatusikäisillä lapsilla. Huomasimme, kuinka vähän tietoa lasten välisestä, ilman aikuisen ohjausta, tapahtuvasta vuorovaikutteisesta ja yhteistyöstä on.

Opinnäytetyöprosessin toteutusta ohjaa kuvan 2 mukainen järjestys aina ideointivaiheesta työn raportointiin ja julkaisuun saakka.

Kuva 2. AMK-tutkinto. AMK-opinnäytetyön prosessin vaiheet. (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu.)

Yllä kuvattuna opinnäytetyön prosessin eri vaiheet kuva 2, joihin viittaamme omassa opinnäytetyömme kuvauksessa.

5.1 Työvaiheet ja aikataulu

Opinnäytetyön ideointi aloitettiin yhdessä joulukuussa 2020. Ajatuksena oli edetä ideointivaiheesta suunnitteluvaiheeseen kevään 2021 aikana. Kesän aikana valmistelimme opinnäytetyön toiminnalliseksi kokonaisuudeksi, joka toteutettiin toimintana syksyn 2021 aikana päiväkodeissa. Opinnäytetyö on tarkoitus saattaa valmiiksi kevään 2022 aikana. Taulukko 2.

Taulukko 2. Opinnäytetyön aikataulu

12/2020	Opinnäytetyön ideointi
01/2021	Opinnäytetyön idea hyväksytty
Kevät/2021	Opinnäytetyön suunnitelman tekemistä ja pohdintaa toteutuksesta
Kevät/2021	Osallistuminen kahteen suunnitteluseminaariin
	Suunnitelman hyväksymisen jälkeen, luvan hakeminen opinnäytetyön toiminnallisen osan tekemiseen
Kesä/2021	Opinnäytetyön teorian tekeminen kirjalliseen muotoon
Alku syksy/2021	Toimintaan osallistuvien lasten lupahakemukset
Syksy/2021	Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden tekeminen päiväkodeissa
Syksy/2021	Havainnointien ja dokumentoinnin analysointi
2021/(2022)	Opinnäytetyö valmis

Opinnäytetyön eteneminen ja toiminnan suunnittelu tapahtui yhteisinä tapauksina ja Teams-palavereita hyväksi käyttäen. Taulukossa mainitut havaintojen ja dokumentoinnin analyysi tehtiin yhdessä koronarajoitukset huomioiden.

5.2 Aiheen valinta ja ideointivaihe

Joulukuussa 2020 aloitimme yhteisen suunnittelun ja suunnitelmapohjan laatimisen. Opinnäytetyön ajatuksena, ideana ja tarkoituksena oli suunnitella toiminta 4–5-vuotiaiden lapsiryhmälle kahdessa eri varhaiskasvatusyksikössä. Ajatus syntyi kiinnostuksesta tutkia lasten yhteistyötä ja siihen liittyvää toimintaa, ilman että varhaiskasvattajat puuttuvat siihen. Tähän liittyen halusimme havainnoida lasten yksilöllistä omaa toimintaa ja keskinäistä vuorovaikutusta.

Valitsimme toiminnallisen opinnäytetyön, sillä mielestämme se sopii parhaiten lasten toiminnan tutkimiseen. Tässä työssä toiminnallisuus näkyy aikuisen lukeman sadun jälkeen lasten välisessä yhteisessä toiminnassa. Toiminta tapahtuu hetkessä ja todellisessa tilanteessa, lapsille tutussa ympäristössä.

Huhtikuussa esittelimme ideamme muille opinnäytetyötä tekeville pienryhmille, sekä ohjaavalle opettajalle. Saimme lisää pohdittavaa ja teoreettisen viitekehukseen tarvittavaa täydentävää ohjeistusta. Täydennyksen jälkeen opinnäytetyön suunnitelmamme hyväksyttiin.

5.3 Toiminnan suunnitteluvaihe

Työmenetelmät, aineiston kerääminen ja suunnittelu vaativat aluksi paljon pohtimista siitä, mitä kaikkea meidän tulisi huomioida, toteuttaessamme toimintaa eri varhaiskasvatusyksiköissä. Suunnitteluvaiheen toiminta oli yhdessä tekemisestä. Yhteinen ajatuksemme oli kuitenkin suunnitella lapsille toiminnallinen iloinen tuokio, jossa vapaan mielikuvituksen käyttö yhdistetään yhdessä tekemiseen. Toiminnan tuli olla kuitenkin riittävän innostavaa ja lasten mielenkiintoa ylläpitävää.

Kesällä 2021 jatkoimme opinnäytetyön sisällön ja toiminnallisen osuuden ideointia sekä toimintatapaa miettien. Arvioimme toimintaa ja tietoperustaa kriittisesti, jatkaen opinnäytetyön toimintasuunnitelmaa. Tarvittavan tiedonkeruun teimme alan kirjallisuutta ja internettiä käyttäen. Työssämme haasteena oli saada riittävän monipuolista teoretietoa lasten välisestä yhteistyöstä, etenkin aiheeseen liittyvän tutkimustiedon löytäminen oli haastavaa.

Kesän 2021 aikana teimme toimintasuunnitelman toiminnalliseen toteutukseen päiväkodeille, miettien materiaalien tarpeen ja toiminnan mahdollisen ajankohdan. Toimintaa suunnitellessa tuli huomioida myös riittävä aika lasten tutustumisessa syksyllä omiin ryhmiinsä, johtuen uusien lapsiryhmien muodostumisesta uuden toimintakauden alussa. Samalla teoreettinen viitekehys tarkentui ja vahvistui, päiväkotiryhmät varmistuivat ja toimintatapa muotoutui.

5.4 Toteutusvaihe

Toteutusvaihe näkyi konkreettisena toimintana, ideoimisena ja suunnitelmallisena toimintana. Pohdimme, millaisia välineitä tarvitsemme ja keräsimme kumpikin tahoillamme sopivia materiaaleja toimintaan liittyen. Myös videokuvausta varten tarvittava välineistö ja siihen liittyvät seikat huomioitiin. Omat roolimme toiminnan aikana tuli myös etukäteen suunnitella ja ottaa huomioon. Otimme yhteyttä varhaiskasvatyüksiköihin opinnäytetyön toiminnallisen osuuden toteutumiseksi. Toiminnan ajankohdaksi olimme suunnitelleet syyskuun lopun, jotta ryhmät ehtivät muotoutua ja toimintakausi päästä kunnolla käyntiin.

Syyskuun alussa sovimme päiväkodin kohderyhmien kanssa toimintaan liittyvien huoltajien lupakyselyt yhteistyössä päiväkotien kanssa. Lapsiryhmän lupien myötä pääsimme sopimaan tarkemmat päivämäärät opinnäytetyön toiminnan toteuttamiseksi, varmistaen toiminnan sopivuuden myös päiväkotiyksikölle. Varmistaaksemme lapsiryhmien muodostumisen teimme yhteistyötä ryhmän varhaiskasvatuksen opettajien kanssa. Lupia saimme ensimmäisestä yksiköstä kahdeksan ja toisesta kuusi. Vuoropäiväkodin (lapsiryhmä 1) lapsia oli toiminnassa kuusi, johtuen lasten vuorohoidon tarpeesta. Päiväkodin (ryhmä 2) lapsista olivat paikalla kaikki kuusi huoltajilta tutkimusluvan saaneista lapsista.

Kohderyhmäksi olimme valinneet 4–5-vuotiaat lapset. Aloittaessamme opinnäytetyön ideointia ja suunnittelua, monissa päiväkodeissa tämän ikäiset lapset olivat samassa ryhmässä. Syksyllä 2021 kuitenkin osassa varhaiskasvatyüksiköistä, mukaan lukien opinnäytetyöhömmme valikoituneissa yksiköissä, alkoi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu. Tästä syystä 5- vuotiaat lapset siirtyivät omiin esiopetusryhmiinsä. Jouduimme pohtimaan, vaikuttaako tämä

opinnäytetyön toteuttamiseen. Lopulta saimme kuitenkin toteutettua toiminnan alkuperäisen suunnitelman mukaisesti.

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutettiin syyskuun lopussa. Olimme sopineet varhaiskasvatusyksiköiden kanssa etukäteen toiminnan toteutuksesta samalle viikolle, kuitenkin eri päville. Toiminnan aluksi järjestelimme paikat valmiiksi. Lasten toiminta tapahtui lattialla, sillä halusimme lapsilla olevan mahdollisimman vapaata ja turvallista liikkumatilaa toiminnan aikana. Suojasimme lattiat suojaliinon avulla sekä levittelimme niiden ympärille toiminnassa käytettävät materiaalit. Olimme hankkineet erilaisia, lapsia innostavia ja monipuolisia materiaaleja, ja hyödynsimme niissä myös luonnon- sekä kierrätysmateriaaleja. Materiaaleina meillä oli eri kokoisia pahvilaatikoita, askartelumaaleja, pahveja, lankoja, nappeja, askartelukuvioita, pahvirullia, putkia, värikyniä, käpyjä, keppejä, lehtiä jne.

Ennen toiminnan aloittamista varmistimme paikalla olevat lapset sekä heidän lupansa osallistua toimintaan sekä laitoimme kamerat videokuvausta varten valmiuteen. Tapasimme lapset heidän omassa ryhmätilassaan ja toiminnan aluksi kokoonnuimme yhdessä ns. piiripenkeille. Esittelimme itsemme ja kerroimme lapsille aiheesta ja tulevasta toiminnasta. Kerroimme heille toiminnan liittyvän yhteistyöhön ja keskustelimme lasten kanssa hetken siitä, mitä yhteistyö heidän mielestään tarkoittaa. Tarkoituksenamme oli virittää lapset tunnelmaan, sekä selventää etukäteen mitä on tarkoituksena tehdä. Askartelumateriaalien esittelyn ja lasten ennakoivan motivoinnin tavoitteena oli saada lapset kuuntelemaan sekä huomioimaan mitä he tulevat tekemään luetun sadun jälkeen.

Aloitimme varsinaisen toiminnan lukemalla lapsille tarinan Keksisijäpoika Aatoksesta, pojasta, joka keksi erilaisia koneita ja "vempaimia". Sadun kerrontaa vahvistimme vielä monipuolisilla satuun liittyvillä kuvilla, joiden avulla tuimme lasten ymmärtämistä sadun vaiheista. Sadun tarkoituksena oli antaa lapsille ideoita askarteluun ja yhteiseen projektiin.

Sadun jälkeen lapset pääsivät askartelemaan yhdessä erilaisia materiaaleja käyttäen. Heille kerrottiin, että he voivat käyttää vapaasti kaikkia esillä olevia

materiaaleja. Kerroimme lapsille toiveestamme, että he tekisivät yhdessä, yhteistä työtä, jonka merkitystä olimme avanneet kokoontumisessa ennen sadun lukemista. Lapset olivat tietoisia mitä sana yhteistyö merkitsee ja osasivat kuvata sanan merkityksen varsin selvästi. Kerroimme lapsille, että projekti on heidän, mutta me autamme tarvittaessa, ja meiltä saa pyytää apua. Ajatuksenamme oli, että ideointi tulee lapsilta, ja me havainnoijina pyrimme vaikuttamaan lopputulokseen mahdollisimman vähän, kuitenkin niin, että autamme tarvittaessa esim. leikkaamisessa tai liimaamisessa lasten toivomalla tavalla.

Askartelutoimintaan käytettävää aikaa olimme suunnitelleet käytettäväksi noin puoli tuntia. Aikaa ei kuitenkaan ollut tarkkaan rajattu, tarkoituksenamme oli mennä ryhmän ehdoilla. Puoli tuntia oli kuitenkin juuri sopiva aika, lapset alkoivat lopettelemaan toimintaa itsenäisesti ajan puitteissa.

Projektin lopuksi lapset saivat arvioida yksitellen opinnäytetyön toiminnan hymynaamoin ja peukutuksin. Oma osuutemme päättyi ryhmätilan siistimiseen ja tavaroiden keräämiseen.

5.5 Arkistointi ja julkaisuvaihe

Opinnäytetyön julkaisu viimeistelee ja saattaa työn loppuun, kun siitä on tuotu tiedot ja tulokset julkisuuteen. Huomioitavaa on kuitenkin mitä, miten, missä, milloin ja kenelle tutkimustiedot tiedotetaan. (Hirsjärvi ym. 2018, 237.)

Opinnäytetyömme arkistointia ja julkaisua ohjaa Kaakkois- Suomen ammattikorkeakoulun ohjeistukset. Arvioitava opinnäytetyömme arkistoidaan YKSA-arkistoon opinnäytetyön ohjeiden mukaisesti. Valmis työ julkaistaan ja on luetavissa myöhemmin arkistosta.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Ryhmä 1, vuoropäiväkoti

Vuoropäiväkodissa toiminta näyttäytyy varautuneisuutena ja epävarmuutena tekemiseen, vähäisenä yhteisenä keskusteluna ja hiljaisena toimintana. Toiminnan alussa osa lapsista katseli hieman epävarmoina materiaaleja, tutkivat niitä samalla hakien aikuisen katsetta kuin lupaa kysyen. He aloittivat toimin-

nan kuitenkin nopeasti, ottamalla mallia toisista lapsista. Lapset hakivat toiminnan aikana myös paljon katsekontaktia aikuisiin sekä heidän hyväksyntänsä toiminnalleen. Lapset sanoittivat toimintaansa enemmän aikuisille kuin toisille lapsille. Keskinäistä keskustelua oli vähän. Kaksi lasta keskusteli läpi toiminnan keskenään, ja heidän välillään oli selkeää vuorovaikutusta ja yhdessä tekemistä.

Lapset mallinsivat tekemistä toisiltaan ja yhden aloittaessa maalaamisen, muut seurasivat perässä esimerkkiä noudattaen. He katselivat paljon ympärilleen ja toisiaan, mutta keskinäistä kommunikointia oli vain vähän. Ryhmässä ei ollut selkeää johtajaa, eikä kukaan lapsista yrittänytkään ottaa itselleen tätä roolia. Ryhmä vaikutti hajanaiselta ryhmältä lapsia ja sen jäsenet irrallisilta yhteiseen toimintaan nähden.

Lasten toiminnasta puuttui vuoropäiväkodissa suunnitelma ja päämäärä. Kukaan lapsista näytti tekevän itsenäisiä päätöksiä lukuun ottamatta kahta lasta, jotka keskustelivat keskenään, sekä tekivät omaa toimintaansa parina. Aikuisen ohje yhteisestä projektista toiminnan aikana, ei saanut lapsien toiminnassa aikaan muutosta. Lapsilla ei ollut keskinäisiä ristiriitoja, mutta toisaalta he eivät ilmaisseet myöskään omia mielipiteitään. Lapset pyysivät jonkin verran aikuisilta apua, esim. leikkaamisessa tai liimaamisessa. Toisilta lapsilta he eivät pyytäneet apua. Toiminnan loppuksi kysyttäessä lapsilla oli hyvin erilaiset näkemykset siitä, mitä he tekivät ja mikä projekti olisi nimeltään. He eivät keskustelleet toiminnan aikana siitä, mitä he olivat tekemässä, ja kysyttäessä loppuksi mikä tuotos oli, he sanoivat ensimmäisen mieleen juolahtaneen sanan. Lapset valitsivat tuotoksen nimen oman mieltymyksensä ja ajatuksensa mukaan, ja lähes kaikilla oli oma näkemyksensä asiasta. Tämän ryhmän toiminnan aikana toistuvat lasten puheissa sanat "minä, minun ja minulle".

Lasten mielenkiinto toimintaan alkoi pikkuhiljaa hiipumaan sen edetessä. Suurin osa lapsista oli valmis lopettelemaan toiminnan jo melko varhaisessa vaiheessa. Heillä ei tuntunut olevan ideoita yhteiseen tekemiseen ja heidän huomionsa kiinnittyi ulkona leikkiviin lapsiin.

Tarkasteltaessa yhteistä toimintaa esiin nousi lapsen yksilöllisyys ja ehkä myös taidot toimia ryhmässä. Lapsen yksilöllinen osallisuus näkyi tilan ja ympäristön havainnointina sekä tarkkailuna, jossa lapsi kiinnitti paljon huomioita kavereiden toimintaan tilassa. Erään lapsen kohdalla oli havaittavissa kehonkielen jännitystä hänen liikkuessaan toiminta-alueen reunoilla ennen toimintaan ryhtymistä tarkkaillen toisia lapsia. Toiminnan alkaessa oli havaittavissa edelleen jännitystä tekemiseen, mutta myös mielenkiintoa muiden toimimiseen. Lapsi osallistui kuitenkin toimintaan omalla tavallaan ja vahvuuksillaan.

Vuoropäiväkodissa kukaan lapsista ei kyseenalaistanut missään vaiheessa toimintaa. Täällä näkyi lasten epävarmuus myös materiaalien käytössä, kuinka alkaa toimia materiaalien kanssa, kun heillä ei ollut mallia mitä heidän tulisi tehdä niistä. Lapset olisivat kaivanneet enemmän aikuisen tukea toimintaansa. Havainnoissa nousi myös esiin lasten erilaiset tavat tuoda itseään esiin kaverijoukossa. Tämä näkyi spontaanina liikehdintänä toiminta alueella tietämättä mitä haluaa tehdä, jatkuvana puheen tuottona, kaverin seuraamisena ja mallintamisena. Yhden lapsen toiminta oli ”esittävää”, jolla hän mahdollisesti peitti epävarmuudentunteensa toiminnassa.

6.2 Ryhmä 2, päiväkot

Päiväkodin toiminnassa tulee esiin varmuus omasta ryhmään kuulumisesta, luottamus itseensä ja omaan tekemiseensä sekä ryhmän jäsenten välinen keskustelu ja vuorovaikutus. Lapset aloittivat toimintansa heti, aluksi jokainen oman mielenkiintonsa mukaisesti, toisiaan mallintaen. Aikuiselta varmistelua oli melko vähän, he hakivat vahvistusta ennemmin toisiltaan. Lapset kommunikoiivat ja keskustelivat keskenään, vaikka tekivätkin aluksi itsenäistä, omaa toimintaansa. Ryhmästä löytyi heti toiminnan alussa lapsi, joka otti luontaisesti johtajan roolin itselleen ja pyrki viemään yhteistä toimintaa eteenpäin. Hän ilmaisi myös rohkeasti itseään ja mielipiteitään.

Aluksi lapset tekivät itsenäisesti omaa toimintaansa lähtemättä helposti mukaan ns. johtajalapsen suunnitelmiin. Toiminnan edetessä alkoi pikkuhiljaa löytymään yhteinen juoni tekemiselle, ja lapset alkoivat tehdä yhteistä työtä. Johtajan roolin ottanut lapsi yritti saada muita tekemään kanssaan yhdessä, pyytämällä heitä mukaan. Hän myös ilmaisi turhautumisensa siitä, että hän

yrittää tehdä yhteistyötä, mutta muut lapset eivät kuuntele hänen suunnitelmiin.

Päiväkodin ryhmässä lapset kysyivät neuvoja toisiltaan ja auttoivat muita. He pyysivät apua aikuisilta melko vähän, sillä he pyysivät apua enemmän toisilta lapsilta. Lapset päätyivät tekemään yhteistä laivaa ja heillä oli yhteinen päämäärä lopputuloksen suhteen. Idea eli ja kasvoi myös toiminnan aikana. Se oli aluksi parin lapsen projekti, johon muut lapset pikkuhiljaa liittyivät. Lapset suunnittelivat laivaa itselleen, tarkoituksenaan leikkiä sillä päiväkodissa myös myöhemmin. Askarrellun laivan jatkokäyttö leikissä tuntui olevan lapsille itsensänselvyyttä. Tämän ryhmän jäsenet ilmaisivat mielipiteitään, uskalsivat olla eri mieltä muiden kanssa ja pysyä omassa suunnitelmassaan. Heidän välillään ei ollut suurempia ristiriitoja, mutta he joutuivat ratkaisemaan joitain tilanteita keskustelemalla ja neuvottelemalla. Tämän ryhmän lasten puheissa toistuivat ”minä”- sanojen lisäksi usein sanat ”me, meidän” sekä ”katso, katsokaa”. He puhuivat selkeästi enemmän toisilleen kuin aikuisille.

Lapset uppoutuivat toimintaan, ja mitä pidemmälle se eteni, sitä paremmin he tuntuivat löytävän yhteistä suuntaa tekemiselleen. Suurin osa lapsista tuntui päässeensä vauhtiin vasta siinä vaiheessa, kun toimintaa alettiin pikkuhiljaa loppetelemaan. Ryhmässä oli havaittavissa mahdollisia kaverisuhteita, nämä lapset tekivät yhteistyötä toiminnan aikana enemmän yhdessä keskustellen. Ryhmästä välittyi kuitenkin se, että kaikki lapset osallistuivat oman panoksensa mukaisesti nimenomaan yhteiseen toimintaan. Kaverisuhteista huolimatta lapset keskustelivat keskenään ja heistä välittyi tunne, että yhdessä toimiminen oli heille luontevaa. Tässä ryhmässä oli havaittavissa kaverin auttaminen, he kysyivät toisiltaan neuvoa ja auttoivat muita ryhmän jäseniä. Lapset eivät kyseenalaistaneet toimintaa, mutta heillä oli selvästi mielipiteitä siitä mitä haluavat tehdä ja miten.

6.3 Ryhmien vertailu

Vuoropäiväkodin ryhmän lasten toiminnassa näkyi ryhmän irrallisuus ja hajanaisuus. Lapset olivat tuttuja keskenään, eikä arastelua toisia lapsia kohtaan ilmennyt, mutta he eivät saaneet aikaan vuorovaikutteista ilmapiiriä ja yhteistä projektia. Lapset vaikuttivat epävarmoilta ja hakivat vahvistusta toiminnalleen

aikuisilta, ei muilta lapsilta. Päiväkodin lasten ryhmä oli ryhmänä yhtenäisempi. Lapset tuntuivat tuntevan toisensa melko hyvin, he keskustelivat ja neuvottelivat keskenään ja turvautuivat aikuisiin vain vähän. Heillä oli selkeä päämäärä toiminnalleen alun epävarmuuden jälkeen. Vuoropäiväkodin lapsiryhmässä puolestaan tällaista ei tullut esiin koko toiminnan aikana.

Vuoropäiväkodin lapset vaikuttivat epävarmoilta etenkin yhdessä tekemisessä, osa teki omaa toimintaansa varmasti ja päämäärätietoisesti, kun taas osa lapsista ei päässyt kiinni toiminnasta missään vaiheessa. Päiväkodin toisilleen tutut lapset uskalsivat olla eri mieltä ja puolustaa omaa tekemistään. Selkeä ero ryhmien välillä oli ryhmädynamiikassa ja johtajan roolissa. Vuoropäiväkodin lapsista ei kukaan ottanut johtajan roolia itselleen, eikä vienyt toimintaa eteenpäin. Päiväkodin lapsille tutussa ryhmässä yksi lapsi otti heti johtajan roolin, vaikka aluksi toiset lapset eivät kuunnelleetkaan häntä. Kuitenkin se, että yksi lapsi ohjasi alusta asti toimintaa vaikutti siihen, että muut lapset innostuivat lähtemään mukaan. Lopulta kaikki rohkenivat lähtemään yhteiseen toimintaan mukaan sekä tuomaan siihen oman panoksensa. Tässä oli kuitenkin luonnollisesti eroa eri lasten välillä. Osa keskittyi enemmän omaan tekemiseensä, osa teki enemmän yhteistä työtä. Lapset uskalsivat esittää omia mielipiteitään, myös eriäviä, sekä puolustaa omaa toimintaansa. He ratkaisivat toiminnan aikana esiin tulleita ongelma- ja ristiriitatilanteita neuvottelemalla. Vuoropäiväkodin lapsiryhmässä ei ilmennyt minkäänlaisia ristiriitoja tai neuvottelutilanteita.

Lasten tunne- ja itsesäätelytaitoja tarkasteltaessa, ei kummassakaan ryhmässä nämä nousseet merkittävästi esille. Lapset vaikuttivat suhtautuvan kummassakin ryhmässä iloisesti ja uteliaasti toimintaan, sekä luottavaisesti uusiin aikuisiin. Päiväkodissa pienet näkemyserot ja ristiriitatilanteet lapset hoitivat itse puhumalla, ilman että, tilanteeseen olisi tarvinnut puuttua millään tavalla.

Päiväkodissa lapset tekivät työtä yhdessä, itselleen. He suunnittelivat tekemänsä merirosvolaivaa, jolla heidän oli tarkoitus leikkiä myöhemmin. He tekivät selvästi työtä itselleen, ei ohjaaville aikuisille. Vuoropäiväkodin lasten päämäärä oli puolestaan hatara, ja lapset tuntuivat tekevät askarteluprojektia

enemmän aikuisille kuin itselleen. He eivät missään vaiheessa spontaanisti keskustelleet siitä, mitä olivat tekemässä, ja aikuisen kysyessä heiltä työn nimeä tai tarkoitusta, lapset sanoivat hyvin eri asioita, miettimättä asiaa sen kummemmin.

Etenkin vuoropäiväkodissa lasten oli vaikeaa aloittaa toimintaa ilman selkeää ohjetta. Ennen toiminnan aloitusta luetun sadun tarkoitus oli innostaa lapset askarteluun ja antaa ideoita siihen, mitä materiaaleista voisi tehdä. Päiväkodin lapset alkoivat heti toimimaan, kun taas vuoropäiväkodin lapset tarkastelivat materiaaleja ja varmistelivat aikuiselta toiminnan aloittamista. Heräsikin ajatus vuoropäiväkodin lasten arjesta, jossa lapsi ei ehkä ole aina hoidossa päiväkodin toiminnan, esim. askartelun ja kädentaitojen aikaan. Tällöin lapset eivät ole välttämättä tottuneet vapaaseen askarteluun tai toisaalta kaikilla lapsilla ei ole samanlaista kiinnostusta kädentaitoihin.

7 TULOSTEN TARKASTELU JA ARVIOINTI

7.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyömme tavoitteena oli saada tietoa, millaisia vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja lapsilla on varhaiskasvatuksessa. Halusimme myös selvittää, vaikuttavatko erilaiset päiväkotiryhmät lasten väliseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön. Tästä syystä halusimme havainnoida kahden erilaisen päiväkotiryhmän 4–5-vuotiaita lapsia heidän yhteisessä toiminnassaan sekä vertailla näitä ryhmiä keskenään. Halusimme saada myös tietoa siitä, kuinka aikuinen voi tukea lasten osallisuutta ja yhteistyötaitoja. Havainnoinnin kohteena oli lasten vuorovaikutustaidot, millaista vuorovaikutusta heidän välillään on ryhmätilanteessa, sekä millaisia yhteistyö- ja ongelmanratkaisutaitoja heillä on.

Lapsen toimintaa tulisi tarkastella niin yksilöllisesti ryhmässä, kuin myös yksilötasolla. Tutkimuksessamme olemme havainnoineet ja tutkineet myös yksilön toimintaa ryhmätilanteessa. Tässä tutkimuksessa se näyttäytyy vuorohoidossa lapsen epävarmuutena omasta toiminnastaan. Vertailtaessa yksilötasolla toimintaa päiväkotiryhmään, lapset tuntuvat saavan tukea toiminnalleen tutusta ryhmästä ja yhteisöstä, kuten aiemmin teoriaosuudessa osallisuudesta mainitaan.

Lapsen kuuluminen johonkin ryhmään on tärkeimpiä yhteenkuuluvuuden osaluokkia, jossa rakentuu lapsen sosiaalinen itsetunto suhteessa toisiin lapsiin. Ryhmässä yhteisten onnistumisien kautta, lapsi saa turvallisuuden ja ilon kokemuksia. Ryhmän ulkopuolella jääminen tai tuleminen torjutuksi on vakava kehityksellinen riski lapselle. Aikuisen onkin tärkeää luoda roolimalli asenteellaan, sekä sanoilla että teoillaan, luoden lapselle näin mielikuvan millaisena aikuinen itse kokee lapsiryhmän. (Järvinen & Mikkola 2015, 27.)

Lapsiryhmän toimintaa havainnoitaessa tulee huomioida myös lapsen osallisuus. Jokaisella lapsella on oma tapansa toimia ja osallistua, kuulua ryhmään sekä pitää ryhmää tärkeänä. Molemmissa päiväkodeissa kaikki lapset osallistuivat yhteiseen toimintaan ja antoivat ryhmälle oman panoksensa. Toiset lapset osallistuivat enemmän niin yhteiseen toimintaan, kuin omaan toimintaansa kuin toiset. Emme kuitenkaan tutkineet tässä erityisesti osallisuuden toteuttamista tai lasten kokemuksia osallisuudesta. Toiminnan lopuksi kysyimme lapsilta heidän mielipidettään toimintaan hymynaamoin. Kaikki olivat sitä mieltä, että tuokio oli onnistunut. Lapset arvioivat toimintaa luonnollisesti itse tekemisen, eli askarteluprojektin kautta, eivät yhteistyön tai osallisuuden näkökulmasta.

Jotta osallisuus voi toteutua tarvitaan vuorovaikutusta toisiin lapsiin ja aikuisiin. Osallisuus katsotaan rakentuvaksi käytännöllisesti lapsen kuulluksi tulemisesta ja ymmärtämisestä. Lapsen tulee saada aloitteisiinsa ja ideoihinsa kannustusta sekä myönteisyyttä, jossa lapsen valinnat ja päätökset otetaan huomioon. Lapsen aktiivinen huomioiminen toimijana omassa toiminnassaan tukee lapsen hyvinvointia. (Järvinen & Mikkola 2015, 17.)

Tämän tutkimuksen perusteella ryhmien tunne- ja itsesäätelytaidoista ei voida vetää johtopäätöksiä. Lapset olivat tuttuja keskenään ja paikka oli heille turvallinen päiväkotiympäristö. Molemmissa ryhmissä lapset ottivat vastaan ohjeita, odottivat vuoroaan, ja ottivat huomioon muita lapsia. Uusi tilanne aiheutti luultavasti jännitystä, ja lapset olivat ehkä normaalia varautuneempia.

Tutkimuksessamme esiin nousi esiin aikuisen rooli ja tuki lasten osallisuuteen liittyen. Uskomme, että lasten osallisuus olisi tullut esiin ja toteutunut parem-

min, mikäli aikuinen olisi tukenut läsnäolollaan ja kiinnostuksellaan lasten yhteistä toimintaa. Lasten välinen yhteistyö olisi luultavasti toteutunut myös paremmin, mikäli aikuinen olisi ollut mukana lasten toiminnassa. Etenkin vuoropäiväkodin ryhmässä johtajan roolin puuttuminen esti selkeästi työn eteenpäin menemistä. Päiväkodissa tämä toteutui paremmin, sillä siellä yksi lapsista esitti ideoita ja yritti innostaa muita lapsia mukaan. Aikuisen mukana olo olisi tässäkin ryhmässä saattanut auttaa etenkin hiljaisempien lasten mahdollisuuksien esittämistä omia ideoitaan ja tuomaan omaa panostaan enemmän toimintaan. Neljä ja viisi-vuotiaat lapset tuntuvat tarvitsevan aikuisen tukea, ohjausta ja mallinnusta niin yhteistyöhön kuin vuorovaikutukseen ja osallisuuteen liittyvissä asioissa.

Vertailemalla vuoropäiväkodin lapsiryhmää päiväkodin lapsiin, voidaan huomata ryhmien erilaisuus toiminnassa. Tuloksista voimme päätellä, että vuorohoidon muutokset lapsiryhmän arjessa, luovat lapsille haasteita sopeutua eri lasten kanssa työskentelyyn verrattuna päiväkodin lapsiryhmään, jossa samat lapset ovat toistensa kanssa tekemisissä lähes päivittäin saman hoitoajan puitteissa. Tuttu lapsiryhmä tuo turvaa ja luottamusta yhdessä tekemiseen, jolloin lasten yhteistyö näyttyy helpommin syntyvänä toimintana. Kun lapset tuntevat toisensa, edistää se tunnetta vuorovaikutuksesta ja edesauttaa lasta ilmaisemaan itseään ja luo varmuutta ryhmässä toimimiseen.

Havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen laadullisessa analyysissä ovat analyysin kaksi eri vaihetta, jotka käytännössä sitoutuvat aina toisiinsa. Havaintoja tarkasteltaessa voidaan erottaa kaksi eri osaa, jossa aineistoa tarkastellaan tietystä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta.

Ensinnäkin aineistoa voidaan tarkastella olennaisen kulloisenkin teoreettisen viitekehyksen ja kysymyksenasettelun kautta, jolloin aineistoa voidaan tarkastella monesta näkökulmasta. Pelkistämisen toinen vaihe on yhdistäminen, jossa raakahavainnot yhdistetään havaintojen joukoksi tai yhdistetään yhdeksi havainnoksi. (Alasuutari 2011, 30–40.)

Laadulliselle tutkimukselle on ominaista kerätä tietoa, joka tekee monenlaisen tarkastelun mahdolliseksi, ja jossa ilmaisun rikkaus ja monitasoisuus sekä kompleksisuus tuovat moniulotteisen näkökulman. Vaikka havaintoaineisto

olisi dokumentoitu yksityiskohtaisesti tai suurpiirteisesti, tulee huomioida aineiston rikkaus, joka on lähes ehtymätön verrattuna siihen mitä siitä hyödynnetään. (Alasuutari 2011, 84, 86.) Teoriaan pohjautuen eri teemojen kautta tehdyt havainnot opinnäytetyössämme eivät ole yksittäisiä tapahtumia, vaan tuloksissa tulee huomioida kaikkien osa-alueiden liittyminen ja kytkeytyminen toisiinsa (liitteet 3 ja 4).

Opinnäytetyömme tuloksia voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksessa suunniteltaessa ryhmien toimintaa. Varhaiskasvattajan rooli on tärkeä osa lasten yhteistä toimintaa ja vuorovaikutusta. Tuttu ryhmä ja tuttu aikuinen tukevat lasten aktiivista ja sosiaalista toimintaa. Aikuisen läsnäolo tukee myös lasten osallisuutta. Etenkin vuorohoidossa tulisi panostaa lasten väliseen vuorovaikutukseen ja ryhmäytymiseen siinä määrin, kuin se on mahdollista.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen toteuttaminen ja luotettavuus eivät ole toisistaan erillisiä osa-alueita. Luotettavuuden edellytykset ovat itse tutkija sekä hänen rehellisyytensä. Kyse on tutkijan kyvystä arvioida tutkimuksen luotettavuutta koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimuksen aikana arvioidaan luotettavuutta suhteessa teoriaan, tutkimusaineistoon ja sen ryhmittelemiseen, luokitteluun, analysointiin- ja analyysimenetelmiin, tuloksiin sekä johtopäätöksiin liittyvissä kysymyksissä. (Vilkkä 2015, 196–197.)

Luotettavuus (reliaabilisuus) ja arviointi (validuus) tulee arvioida jollakin tavalla tutkimuksessa. Opinnäytetyössämme on pyritty saattamaan vastauksia teoreettisen tarkastelun tasolle. Reliabiliteetti eli luotettavuus koskee laadullisen tutkimuksen kaikkia vaiheita, jossa olosuhteet on kerrottava totuudenmukaisesti ja selvästi. Laadullisessa analyysissä on tärkeää luokittelu ja luokittelujen perusteet. Reliabiliteetin toteuttamiseen on useita menetelmiä, mutta pääasiassa se tarkoittaa aiheen tutkimista eri tutkimuskerroilla. Laadullista luotettavuutta kuvaa opinnäytetyömme tarkka toiminnan kuvaus toteuttamisesta. (Hirsijärvi ym. 2018, 231–232.) Validiteetti opinnäytetyössä määrittää pätevyyden. Validiteetti laadullisessa tutkimuksessa voidaan tarkentaa useilla eri menetelmillä. Tässä opinnäytetyössä validiteetti eli pätevyys näkyy toiminnan kuvauksen, selitysten ja tulkintojen yhteensopivuutena. (Hirsijärvi ym. 2018, 231–233.)

Opinnäytetyömme luotettavuutta olisi lisännyt, jos olisimme voineet tehdä toiminnallista osuutta myös muissa varhaiskasvatuksenyksiköissä. Tutkimuksemme luotettavuutta olisi lisännyt myös se, jos olisimme toteuttaneet tutkimuksen useamman kerran samassa lapsiryhmässä. Näin olisimme saaneet enemmän havainnointiaineistoa ja lapsiryhmien erot luotettavammin esille. Lasten kanssa toteutettava toiminta ei voi olla kestoaltaan kovin pitkää, joten havainnointiaikamme oli kummassakin päiväkodissa melko lyhyt. Yksittäinen kerta ei kuitenkaan olisi voinut olla pitempi, sillä lasten mielenkiinto ja jaksaminen alkoivat loppumaan jo ennen toiminnan varsinaista lopetusta.

Aineiston eettisyydessä tulee kiinnittää huomioita aineiston kokoamisesta aina käsittelyyn, säilytykseen ja hävittämiseen asti. Eettisyydessä on otettu huomioon hyvän tieteellisen käytännön mukaan opinnäytetyöhön liittyvät lupa-asiat ja huoltajien suostumukset. Kuten kirjassaan Vilkka (2021, 116) kirjoittaa: ”Kaksi tärkeimmistä tutkimuseettisistä normeista on ihmisen yksityisyyden suojaaminen ja tietoon perustuva suostumus”, johon myös Tutkimuseettinen neuvottelukunta ohjeineen viittaa (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019, 8).

Eettisyys opinnäytetyössä tulee esiin myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2018:3a, 21) mukaisesti lapsen oikeuksien mukaan. Lapsi tulee huomioida yhdenvertaisesti, huomioiden tasa-arvo, ja että lapsi tulee ymmärretyksi niillä keinoilla, joita hänellä on. Opinnäytetyössämme on huomioitu lapsen yksilölliset vuorovaikutustaidot, identiteetti ja ilmaisun mahdollisuus, jotka myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainitaan (Opetushallitus 2018:3a, 25).

Tässä opinnäytetyössä huomioimme tietojen luotettavuutta ja käytimme mahdollisimman ajantasaista tietoa. Haasteenamme oli kuitenkin löytää tieteellistä tietoa liittyen juuri lasten keskinäisen yhteistyöhön liittyvään toimintaan. Aikaisempia tutkimuksia aiheesta ei juurikaan ole, joten tulostemme vertaaminen edellisiin tutkimuksiin on vaikeaa, lähes mahdotonta.

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus videoitiin analysoinnin ja tulosten luotettavuuden lisäämiseksi. Ainoastaan paikan päällä tapahtumahetkellä tehdyt

muistiinpanot, tai jälkeen päin muistinvaraiset tulkinnat, olisivat jääneet hajanaisiksi. Videoinnin avulla saatoimme keskittyä täysin toimintaan ja siinä mahdollisesti esiin nouseviin yllättäviin seikkoihin ilman, että se olisi jättänyt jotain havainnoimatta. Teimme molemmat kuitenkin havaintoja myös toiminnan aikana. Videot analysoimme ensin kumpikin erikseen, nostoen esiin teemoja ja huomioita. Tämän jälkeen kokoonnuimme yhteen ja vertasimme havaintojamme ja huomasimme niiden olevan yhteneväisiä. Myös tämä lisää tulosten luotettavuutta. Havaintojen analysoinnissa on kuitenkin syytä muistaa, että havainnot ovat ainutlaatuisia, havainnoijan omassa tulkinnassa ja arvioinnissa olevia seikkoja. Havainnointikerrat olivat myös yksittäisiä ja ainutkertaisia tapahtumia, joihin on mahdollisesti vaikuttanut lasten vireystaso, motivaatio, paikalla olevat lapset ja kiinnostus kyseistä toimintaa kohtaan.

8 POHDINTA

Opinnäytetyömme aihe sai alkunsa jouluna 2020 yhteisen varhaiskasvatustyömme kautta. Opinnäytetyön aihe lasten välisestä yhteistyön havainnoimisesta oli mielestämme ajankohtainen ja yhteinen kiinnostuksemme aiheeseen varhaiskasvattajina tuki kiinnostustamme asiaa kohtaan. Ajatuksena oli havainnointien kautta vertailla kahden erilaisen päiväkodin lapsiryhmien toimintaa lasten yhteisen tekemisen kautta. Toiminnan suunnittelu vaati yhteistyötä kahden eri päiväkotiyksikön kanssa, jotta saimme suunnitelman toteuttamiseksi riittävää tietoa esim. lapsiryhmän muodostamiseksi.

Lasten toiminnallisen tuokion avulla halusimme selvittää lasten välistä yhteistyötä ja miten se näyttäytyy lasten toimiessa yhdessä. Samalla me varhaiskasvattajat saimme arvokasta tietoa siitä, miten voisimme huomioida toiminnassamme lasten yhteistyön tukemisen niin, että lasten oma yhteistyö olisi pääosassa. Halusimme selvittää, kuinka lapset ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja kuinka suuri merkitys lasten toiminnalle on pysyvällä varhaiskasvatuserhmällä.

Toiminnallinen opinnäytetyömme onnistui molemmissa päiväkodeissa hyvin ja yhteistyö päiväkotien kanssa oli antoisaa. Opinnäytetyöhön suhtauduttiin myönteisesti molemmissa varhaiskasvatusyksiköissä. Toiminnan toteuttamista päiväkodeissa helpotti hieman päiväkotien ja siellä olevien tilojen tuntemus jo

ennalta. Saimme hyvin vanhemmilta tutkimuslupia ja lapsia oli toimintapäivinä paikalla niin, että saimme muodostettua ryhmät suunnitellusti. Havainnointien kautta saimme tärkeää tietoa lasten välisestä yhteistyöstä ja mitä haasteita voidaan nähdä kahden erilaisen päiväkodin lapsiryhmän välillä. Tulokset myös vahvistivat niitä ajatuksia, joita meillä oli aiheesta etukäteen.

Jälkeenpäin ajatellen opinnäytetyön toiminnallisen osuuden tekemistä olisi helpottanut suuresti tilanne, jossa emme olisi olleet työelämässä. Jouduimme toteuttamaan toiminnan työpäivän aikana, ja meille jäi toiminnasta kiireen tuntu itsellemme. Uskomme kuitenkin, että kiireen tuntu ei välittynyt lapsiin eikä vaikuttanut heihin tai toiminnan ja työn lopputulokseen.

Tietoperusteista teoriaa kerätessämme huomioimme hyvän tieteellisen käytännön. Noudatimme hyvää Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjetta (TENK.s.a).

Tutkimuslupa hankittiin Mikkelin varhaiskasvatusjohtajalta (liite 1). Lisäksi toimintaan osallistuvilta lapsien huoltajilta kysyttiin lupa, lapsen osallistumisesta toimintaan sekä lupa videokuvaamiseen (liite 2). Tutkimukseen osallistuivat lapset, joilla oli lupa osallistua toimintaan, ja jotka olivat paikan päällä toimintapäivänä. Tutkimuksessa kerätyt havainnot ja videokuvaaminen tehtiin anonyymisti niin, että ketään lapsista ei voida tulosten perusteella tunnistaa. Erillisesti huomioimme päiväkotien ryhmät ryhmä 1 ja ryhmä 2 muodossa. Tutkimusluvut ja videomateriaalin hävitämme asianmukaisesti tutkimuksen valmistuttua.

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus kahdessa erilaisessa lapsiryhmässä nosti esiin lapsiryhmän yhteistyön merkityksen ja erilaisuuden. Lapsiryhmä, jossa lapset kohtaavat toisensa päivittäin tuntevat kuuluvansa yhteen, jolloin yhteistyön merkitys lasten välillä avautuu enemmän. Samalla ryhmässä korostuu lapsen uskallus olla oma itsensä keskustelun, avoimuuden ja tekemisen kautta. Lapset uskaltavat tehdä helpommin päätöksiä ja asioita, joita itse katsoo tarpeelliseksi yhteisen toiminnan eteen. Vertaamalla samoja asioita lapsiryhmään, jossa lapset kohtaavat toisensa harvemmin ja eri aikoihin, huomasimme lapsiryhmän toiminnassa eroavaisuuksia. Tässä ryhmässä lasten kes-

kuudessa oli havaittavissa varautuneisuutta, yksilösuorittamista ja mallintamista toisen lapsen tekemiseen. Vuorovaikutuksellinen keskustelu lasten kesken oli myös vähäistä.

Tutkimustulos olisi saattanut olla erilainen eri ryhmissä ja eri aikana tehtäessä. Tulokset kuvaavatkin näiden lapsiryhmien sen hetkistä toimintaa, vaikka siitä voidaankin vetää teorian tiedon kanssa yhteneviä, yleisiä johtopäätöksiä. Tulokset olivat ehkä jopa yllättävän paljon yhteneväisiä teorian tiedon kanssa, vaikka kyse oli vain yksittäisestä tuokiosta. Tulokset olisivat luotettavampia, mikäli toiminta olisi toteutettu useamman kerran jatkuvana projektina kyseisissä lapsiryhmissä. Lasten vireytyminen, toiminnassa paikalla olevat lapset jne. vaikuttavat siihen millaiseksi ryhmä ja ryhmädynamiikka muodostuvat. Lasten persoonallisuuspiirteet ja temperamentti vaikuttavat myös ryhmässä toimimiseen. Toimintaan osallistui neljä ja viisi-vuotiaita lapsia, ja tulos olisi saattanut olla erilainen esimerkiksi esikouluikäisillä lapsilla.

Useamman vuoden työmme varhaiskasvattajana toi ammatillisen näkyvyyden ja toimintatavan havainnointiimme, mikä voi näkyä myös ns. havaintoihin soikaistumisena. Varhaiskasvattajana tiedostaa jo etukäteen ryhmän tarpeet, mahdollisuudet, toisinaan tilanteiden haastavuuden ja toiminnan ajankäytön mahdollisuudet. Olemme saattaneet kiinnittää jo etukäteen huomiota tiedostamatta havainnoitaviin asioihin. Työn pedagogisuus ja vastuullisuus sekä ammatillisuus saattavat vaikuttaa saatuihin tuloksiin. Olemme tiedostaneet nämä asiat koko prosessin ajan, ja pyrkineet siihen, että lähestymme asiaa mahdollisimman neutraalisti. Havainnointitutkimus ja tulosten tulkinta on kuitenkin havainnoijien, eli meidän, näkemyksemme tutkittavasta aiheesta.

Tutkimustulosten osuus jää työssämme melko lyhyeksi. Olemme huomioineet toiminnan aikana esiin tulleet teemat niin hyvin, kuin mielestämme on mahdollista. Materiaalia toiminnasta on melko rajallisesti johtuen toiminta-ajasta. Kuten aiemmin mainitsimme, ei pitempi yksittäinen kerta olisi ollut lasten jakamisen kannalta mahdollista. Olemme raportoineet esiin nousseet havainnot, siinä määrin kuin se saamamme materiaalin perusteella työssämme on mahdollista.

Opinnäytetyön toiminta lisäsi ja kehitti ammatillista kasvuamme. Opinnäytetyön tekeminen ja aiheeseen paneutuminen on auttanut meitä huomioimaan lasten välisen yhteistyön merkityksen niin ryhmänä, kuin yksilönäkin. Lapsiryhmän pysyvyys luo lapsille turvaa toimia yhteistyössä muiden lasten kanssa, mutta vaatii varhaiskasvattajilta tietoa ja osaamista ryhmän toiminnan kehittämiseen. Opinnäytetyön avulla uskomme, että tulemme hyödyntämään tätä tietoa työskennellessämme varhaiskasvatuksessa omissa ryhmissämme. Yhteiskuuluvuuden ja ryhmän merkitys korostui opinnäytetyön kautta, ja tähän tulemme varmasti kiinnittämään erityistä huomiota varhaiskasvattajan työssämme. Lasten yhteinen toiminta haastoi meitä huomioimaan ja turvaamaan lasten yhteistyön tärkeyden sosiaalisen vuorovaikutuksen tukemisen näkökulmasta. Opinnäytetyömme saavutti mielestämme tavoitteemme, vaikka havainnointien kautta tehtävät tulokset eivät annakaan tarkkaa kuvaa toiminnasta. On tärkeää kuitenkin huomioida yksilöllisyys ja tulosten tulkinnanvaraisuus. Ammatillinen kasvumme varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen opettajina jatkuu edelleen kehittyen työn ja kokemuksen mukana.

Opinnäytetyön tekeminen yhdessä onnistui hyvin ja toimintamme oli saumattonta. Kokopäivätyömme varhaiskasvatuksessa toi haasteita löytää yhteistä aikaa arjessa aikataulutuksen suhteen. Saimme kuitenkin aina aikataulun sovitettua yhteen ottaen huomioon riittävän ennakoimisen. Opinnäytetyöprojektimme on ollut opettavainen. Olemme oppineet lisää niin itsestämme, kuin toisistammekin. Olemme pyrkineet hyödyntämään molempien vahvuuksia opinnäytetyön tekemisessä, kannustaneet ja tsempanneet silloin, kun on tuntunut, että työ ei etene. Opinnäytetyöstä ei syntynyt mainittavia kustannuksia. Toiminta tapahtui päiväkodin tiloissa. Toiminnassa käytetyt materiaalit hankimme itse ja hyödynsimme myös päiväkodissa olevia askartelumateriaaleja.

Opinnäytetyön haasteina näimme työmme varhaiskasvattajina lapsiryhmissä samaan aikaan kun toimintoja tuli suunnitella ja toteuttaa. Päiväkotien ja työnantajan joustavuuden avulla saimme toiminnan onnistumaan suunnitellusti. Samanaikainen kokopäivätyöskentely opinnäytetyöprosessin aikana vei voimia ja aiheutti opinnäytetyön valmistumisen viivästymisen hieman alkuperäisestä suunnitelmasta.

9 KEHITTÄMISIDEAT JA JATKOTUTKIMUKSET

Jatkona opinnäytetyöhömmme voisi ajatella lasten yhteiseen toiminnan lisäämistä vuorovaikutukselliseen toimitaan niin, että aikuisten rooli lasten omantoinnanohjaukseen olisi vähäistä. Toiminnan kautta nousee mahdollisesti esiin lasten erilaiset tavat toimia tilanteissa, jossa he itse määrittävät toimintansa. Varhaiskasvattajat voisivat käyttää havaintojen kautta saatuja dokumentteja lapsen yksilölliseen tukemiseen esiin tulleiden mahdollisten tuen tarpeiden myötä.

Jatkotutkimuksina voisi nähdä toiminnallisen yhteistyön toteuttamista eri ikäisille lapsille. Lasten kasvaessa kehittyvät myös yhteistyö- ja sosiaaliset taidot. Tutkimuksen tuloksissa voisi näkyä tällöin enemmän vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön liittyviä havaintoja. Samalla saataisiin havaintojen kautta enemmän tietoa, kuinka lasten monialaista yhteistyötä voitaisiin kehittää. Lasten osallisuutta on tutkittu paljon, mutta osallisuus yhteistyön ja yhteisen toiminnan kannalta voisi olla kiinnostava jatkotutkimuskohde. Tässä tutkimuksessa olisi ollut mielenkiintoista tietää, kuinka lapset kokivat oman osallisuutensa ja panoksensa yhteisessä toiminnassa.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4.uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Helenius, A.& Lummelahti, L. 2018. Varhaiskasvatus perusteita. 2.uudistettu painos. Helsinki: BoD-Books on Demand.

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma. Helsingin kaupunki, Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala. 2019. PDF- tiedosto. Saatavissa: https://www.hel.fi/sta-tic/liitteet-2019/KasKo/vare/Helsinki_Vasu_FI.pdf [viitattu 21.11.2021].

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2018. Tutki ja kirjoita. 22., uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Järvinen K., & Mikkola P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuden ja yhteisöllisyyden varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Pedatieto.

Jokela, J. 2020. Lasten vuorovaikutussuhteet vuorohoidossa. SeAMK Sosiaali- ja terveystieteiden opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020060817759> [viitattu 13.11.2021].

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyön prosessin vaiheet. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ksamk.sharepoint.com/sites/Opiskelu/SitePages/AMK-tutkinto.aspx> [viitattu 23.3.22].

Keltinkangas- Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Juva: WS Bookwell.

KvaliMOTV s.a. Teemoittelu. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2_2.html [viitattu 25.03.2021].

KvalimoMOTV s.a. 1. Osallistuva havainnointi. WWW-dokumentti. Saatavilla: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4_2.html [viitattu 26.03.2021].

KvaliMOTV s.a. 2. Havainnointi. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4.html [viitattu 28.03.2021].

KvaliMOTV s.a. 3. Operationalisointi. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_2.html [viitattu 12.10.2021].

Koivula, M. 2013. Teoksessa Marjaana, P., Marttila, M & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kyngäs, H., Elo, S., Pölkki, T., Kääriäinen, M. & Kanste, O. 2011. Sisällön analyysi suomalaisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa. *Hoitotiede* 23(2) 138–148.

Lehtinen, A-R. 2000. Lapsen kesken. Lapset toimijoina päiväkodissa. SoPhi 55. Jyväskylän yliopisto. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/47917/SoPhi55_978-951-39-6496-2.pdf?sequence=3 [viitattu 05.02.2022].

Leskisenoja, E. 2019. Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. To-teuta käytännössä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2017. Päiväkoti-ikäisen lapsen kaverisuhteet. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lap-siperheen-elamasta/paivakoti-ikaisen-lapsen-kaverisuhteet/> [viitattu 11.04.2021].

Mikkelin varhaiskasvatussuunnitelma 2019. Mikkeli Varhaiskasvatuspalvelut. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oppiminen.mikkeli.fi/wp-con-tent/uploads/2020/10/mikkelin-varhaiskasvatussuunnitelma-2019.pdf> [viitattu 17.03.2021].

Palo-oja, M., Määttä, M. & Halme, H. 2021. Lasten yhteisöllisyyden ja jouk-koon kuulumisen vahvistaminen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Tuulen-salo, H., Kalliomeri, R. & Laimio, J. (toim.). Kohti Lapsuuden näköistä osalli-suutta. Pelastakaa Lapset ry. 79–92.

Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/pe-rusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf [viitattu 21.02.2021].

Opetushallitus. 2018:3a. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/var-haiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf [viitattu 17.03.2021].

Opetushallitus. 2019. Vuorohoito varhaiskasvatuksen toimintaympäristönä. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/docu-ments/peltopera_-_oph_videoluento1.pdf [viitattu 08.04.2021].

Opetushallitus. 2021. Varhaiskasvatus. WWW-dokumentti. Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus> [viitattu 08.04.2021].

Opetushallitus. 2021b. Tunteesta tunteeseen- Ihmismielen tarina kuvin ja sa-noin. Opettajan aineisto. WWW- dokumentti. Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/3-tun-netaitoja-oppii-harjoittelemalla> [viitattu 10.4.2021].

Paalumäki & Vähämäki. 2020. Havainnointi organisaatiotutkimuksessa. Teok-sessa Puusa, A., & Juuti, P. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetel-mät. Helsinki: Gaudeamus. E- kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [vii-tattu 21.3.2021].

Puusa, A., & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetel-mät. Helsinki: Gaudeamus. E- kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [vii-tattu 21.3.2021].

Repo, L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Juva: Bookwell.

Sandberg, E. 2021. Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus. E-kirja. Saatavissa: <https://www.e-library.com/reader/9789523701304> [viitattu 12.4.2021].

Stenvall, E. 2021. Lapsen arkinen osallisuus -mistä lapselle syntyy kokemus, että voi osallistua ja vaikuttaa. Teoksessa Tuulensalo, H., Kalliomeri, R. & Laimio, J. (toim.). Kohti Lapsuuden näköistä osallisuutta. Pelastakaa Lapset ry. 176–185.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

TENK. s.a. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellisen-kaytanto-htk> [viitattu 13.11.2021].

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden ennakoarviointi Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu 3/2019. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf [viitattu 16.07.2021].

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4.uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilka, H. 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mikkeli	Ote viranhaltijapäätöksestä	1 (4)
Varhaiskasvatusjohtaja	18.05.2021	§ 5
Muut päätökset		

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Mikkelin asianhallintajärjestelmässä

MliDno-2021-408

Tutkimuslupa/Eija Tiihonen ja Päivi Parkkonen

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa sosionomi -tutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelevat Eija Tiihonen ja Päivi Parkkonen anovat tutkimuslupaa opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyön aiheena on 4 – 5 vuotiaiden lasten yhteistyö ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksen yhteisessä toiminnassa.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää 4 – 5 -vuotiaiden lasten välistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta varhaiskasvatuksessa. Millaista vuorovaikutusta lasten välillä on ryhmätilanteessa sekä millaisia ongelmanratkaisu- ja yhteistyötaitoja heillä on. Tarkoituksena on vertailla päiväkodin ja vuoropäiväkodin lapsiryhmiä keskenään. Vertailun avulla saadaan tietoa, onko päiväkodin pysyvällä ryhmällä vaikutusta lasten väliseen yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen vuoropäiväkodin vaihtuvaan lapsiryhmään ja aikuisiin verrattuna. Tavoitteena on myös selvittää miten aikuinen voi tukea lasten osallisuutta ja yhteistyötaitoja lapsiryhmässä. Työelämäkumppanina toimii Kalevankankaan päiväkotiki ja vuoropäiväkotiki Vilttihattu.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen eli laadullinen. Aineistonkeruumenetelmänä on havainnointi sekä toiminnan videokuvaaminen. Analysointimenetelmänä käytetään induktiivista sisällönanalyysia ja teemoittelua. Aineisto ei sisällä tunnistettavia tietoja lapsista. Videokuvaamiseen toiminnasta pyydetään huoltajilta erillinen kirjallinen lupa.

Tutkimukseen osallistuvia henkilöitä tai varhaiskasvatusyksikköä ei mainita loppuraportissa. Opinnäytetyötä varten on Mikkelin kaupungin varhaiskasvatukseen toimitettu vaitiolositoumus.

Päätöksen peruste

Mikkelin kaupungin sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualueen toimintasääntö 4.2

Päätös

Myönnän Eija Tiihoselle ja Päivi Parkkoselle tutkimusluvan suorittaa sosionomi - tutkintoon liittyvän opinnäytetyön, jonka tarkoituksena on selvittää 4 – 5 -vuotiaiden lasten välistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta varhaiskasvatuksessa. Toiminta toteutetaan kahden päiväkodin lapsiryhmissä, joista toinen on vuoropäiväkotiki. Tutkimuksen tuloksena tuotettavat raportit ja julkaisut on toimitettava varhaiskasvatusjohtajalle.

Tiedoksi

Parkkonen, Tiihonen, sivistysjohtaja, Kalevankankaan päiväkodin johtaja, vuoropäiväkotiki Vilttihatun päiväkodin johtaja, kirjaamo

Allekirjoitus

Pirjo Vartiainen, varhaiskasvatusjohtaja

Viranhaltijapäätöksen nähtävänäolo

Tutkimuslupa huoltajilta

Liite 2/1

Hyvät vanhemmat,

Olemme kaksi loppuvaiheen sosionomiopiskelijaa (AMK) Mikkelistä ja pyydämme lupaa lapsenne osallistumiseen opinnäytetyön toiminnalliseen osuuteen.

Teemme opinnäytetyötä lapsiryhmän yhteisestä vuorovaikutuksellisesta toiminnasta. Luetun sadun kautta lapset pääsevät ideoimaan ja toteuttamaan yhteistä projektia askartelumateriaaleja hyväksi käyttäen. Toteutamme tutkimuksemme yhteistyössä Mikkelin Varhaiskasvatuksen kanssa. Yksikköinä Vilttihatun vuoropäiväkoti ja Kalavankankaan päiväkoti.

Tulemme päiväkotiin pitämään toimintatuokioita 2021 aikana, lähemmin sovittavana aikana.

Tuokioihin osallistuvien lasten henkilöllisyys ei tule julki opinnäytetyössämme.

Tiedonkeruumenetelminä opinnäytetyössämme käytämme havainnointia. Havainnoinnissa hyödynnämme tuokioiden dokumentointia videokuvaamalla, joten ilmoitathan lomakkeessa, jos et halua lastasi videokuvattavan.

Dokumentoinnit jäävät vain meidän opinnäytetyön tekijöiden käyttöön opinnäytetyön ajaksi pelkästään näiden tuokioiden havainnointia ja analysointia varten ja opinnäytetyön prosessin jälkeen poistamme videomateriaalin kokonaan.

Lapseni _____ saa , ei saa osallistua opiskelijoiden pitämiin tuokioihin.

Lastani saa , ei saa väliaikaisesti dokumentoida videokuvaamalla.

Aika ja paikka

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Ystävällisin ja yhteistyö terveisin,

Päivi Parkkonen ja Eija Tiihonen

Sosionomikoulutus

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu XAMK

Mikkeli

PYYDÄMME PALAUTTAMAAN LUPALAPUN LAPSEN PÄIVÄKOTIRYHMÄÄN, VAIKKA LAPSI EI SAISI OSALLISTUA TUOKIOON. VIIMEISTÄÄN 26.9.2021

HAVAINNOINTITAUUKKO JA ANALYYSI (Ryhmä 1 Vuoropäiväkoti)

Havainnoitava asia	Mitä havainnoidaan	Miten esiintyy
Vuorovaikutus	Yhteistyön sujuvuus, keskustelut, kenen kanssa toimii, yhteisöllisyys	-kaverisuhde näkyy puheena -puheen toistoja -tutkivana kysyvänä puheena -sanoitetaan tekemistä -2 lapsella vuoropuhelua (kaverisuhde)
Tunne ja itsesäätely	Reagointi yhteiseen toimintaan ja muihin lapsiin toiminnassa. Elekieli ja hiljaiset eleet	-osalla lapsista näkyi tilanteen aiheuttamaa jännitystä tekemiseen -tunteita ei uskallettu näyttää -sopeuduttiin tekemiseen -ryhmään kuulumisen tunne jäi ehkä auki
Ryhmän yhteinen tavoite, yhteistyö	Saavatko kaikki osallistua, yhteishenki, onko johtajuutta, kuka tekee, miten toiminta tapahtuu, miten näkyy	-toiminnassa oli nähtävänä yksi kohde tekemiselle -seurataan muiden tekemistä ja mallinnetaan kaverin tekemistä -epävarmuus tekemiseen näkyy samoin varautuneisuus
Osallisuus	Miten näkyy, kuka tekee, rohkeus tehdä, innostus	-hitaasti lämpiävänä toimintana -kaikki tekevät omaa -2 lasta sanoittaa ja tekee -varautuneisuus yhteiseen tekemiseen -innokasta toimintaa

HAVAINNOINTITAUUKKO JA ANALYYSI (Ryhmä 2 Päiväkoti)

Havainnoitava asia	Mitä havainnoidaan	Miten esiintyy
Vuorovaikutus	Yhteistyön sujuvuus, keskustelut, kenen kanssa toimii, yhteisöllisyys	-alussa kaikki keskittyi omaan tekemiseen -innokkaasti kerrotaan toisille omasta teoksesta ja havainnoista -2 lasta sanoittaa / keskustelelee
Tunne ja itsesäätely	Reagointi yhteiseen toimintaan ja muihin lapsiin toiminnassa. Elekieli ja hiljaiset eleet	-alussa kaikki ovat yhdessä sopuisasti -yhteistä kohdetta tehdessä, uskalletaan ilmaista oma mielipide ja oma tekeminen -luottamus omaan ryhmään -luottamus kuulumisesta ryhmään
Ryhmän yhteinen tavoite, yhteistyö	Saavatko kaikki osallistua, yhteishenki, onko johtajuutta, kuka tekee, miten toiminta tapahtuu, miten näkyy	-kaikki tekee alussa yksilönä yhdessä mutta tiiviissä ryhmässä -yksi lapsi ideoi tekemistä, muut eivät reagoi ja idea ei johda yhteiseen toimintaan, kuin aivan lopussa. -yhden lapsen mielestä tekevät yhteistyötä (vaikka jokainen tekee omaa) -seurataan toisten tekemistä, silti oma tekeminen

Liite 4/2

		-12 min kohdalla löytyy yhteinen toiminta
Osallisuus	Miten näkyy, kuka tekee, rohkeus tehdä, innostus	<p>Lasten vuorovaikutuksellisen puheen muotoja:</p> <p>“eiks toi ookkin hieno tuo meidän <u>laiva</u>”</p> <p>“Me voidaan tehdä noita tyyppisiä <u>tohon</u> merirosvolaivaan koska me ollaan aika hyviä”</p> <p>Lisäksi lasten puheessa toisilleen ilmeni sanoja: “minä”- “me, meidän” “katso, katsokaa”.</p>